

ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэглияр,
дидед чIал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 37 (10786) хемис 14–сентябрь, 2017–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Нажмудин Самурскийдин 125 йис

Зурба дережайрин сагъиб

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Нажмудин Панагъович САМУРСКИЙ (ЭФЕНДИЕВ) XX асирдин сифте килера, Октябрдин инкзилабдила гьугъунин йисара Дагъустан экономикадин, сясатдин, культурадин, яшайишдин жигъетдай вилик тухун патал тежер хътин алахъунар авур, бегьерлудаказ зегьмет чIугур ва садани гьузлемеиш тавур хъсан нетижаяр арадал гъайи регьбер яз гьисабзава. Ада Дагъустан халкъдин майишатдин гьар са хиле цуьк акъуддайвал кIвалах тешкилна ва вични хъсан, къени гьар са карда чешне хъана.

хкун, адан зурба краикай дагъустанвияр хабардар авун патал рагьметлу алимар Агъед Агъаева ва Къафлан Ханбабаева еке зегьмет чIугуна”.

Юбилярди гегьенш суьгьбет Жабир Азаева авуна. Ада рикел хкайвал, Нажмудин Эфендиев 1892-йисуз Самур округдин Докъузпара наибстводик акатзавай Къурушрин хуьре дидедиз хъана. И чIехи хизанда ирид веледдиз тербия гана. Нажмудин 1902-йисуз Ахцегьрин училищедик экечIна. 1906-йисуз ам имидин хва Са-дигъахъ галаз Иркутск шегьердиз фена. Ина горно-технический училищедика клелни ийиз, ада ракъарихъ галаз алакьалу складда кIвалахни авуна.

Деникинан къушунрикай азадзава. Чкайрал Советрин гьукум тескиярар патал еке алахъунар ийизва. Чирвилер, алакьунар, бажарагъ фикирда къуна, Н.Самурский Дагъустандин Ревкомдин членвиле хкъзава. Са акъван вахт фенач, ам Ревкомдин председателдин заместителвиле тайнарзава.

Къуд йисуз Н.Самурскийди ВКП(б)-дин Дагъустандин обкомдин сад лагъай секретарвиле кIвалахна. Виликан ва гъа и йисара ада Дагъустандин вири халкъарин тарихда, умуьрда, яшайишда тежедай хътин роль къуьгвана. Къумукъ халкъ сад хъувуна, гъиле бегьем техника авачиз Октябрдин революциядин къанал тухвана (идай республикадиз Зегьметдин Яру Пайдах орден гана), Терский губернияни Хасавюрт округ, Къизляр шегьер ва район Дагъустандин областдик кухтуна. Дагъвийрин савадлувал хкажун, абуруз медицинадин рекъай къуллугъ авун хъсанарун патални тешкиллувиле еке серенжемар киле тухвана.

1920-йисалай Н.Самурскийди Дагъларин уьлкведа советрин гьукум тешкилуни, цийи крар арадал гъунин мураддалди жуьреба-жуьре ва лап жавабдар къуллугъар тамамарна. Гьикъван четинвилер ацалтнатIани, ада анжах дагъвийрин яшайишдилай, Дагъустан абад хъуникай фикирна ва и кар патал вичин вири чирвилер, къуватар, алакьунар серфна. Гьелбетда, ихътин бажарагълу касдал пехилбурни, ам такIанбурни авай. Абурун къумекдалди, фитнейралди чи

Накъ Махачкъала шегьерда, республикадин Милли библиотекада ялавлу инкзилабчи, Яру Армиядин аскерин командир, Дагъустандин ЦИК-дин Председатель, тарихдин илимин сифтегъан кандидат, Дагъустандин обкомдин сад лагъай секретарь хъайи Нажмудин Самурский дидедиз хъайидалай инихъ 125 йис тамам хъун къейдна. “Къуруш” общественный центради тешкилнавай и важиблу мярекатда чи ватанэгълийриз хъсандиз чизвай Шамил Асланова, Исламудин Гъуьсейнова, Сабир Наврузова, Керим Керимова, Абдуселим Исмаилова, Къурбан Акимова, Мердали Жалилова, Шагьисмаил Гъажимирзоева, Шихсефи Сефиханова, вузра, школайра кIелзавайбуру, юбилярдин мукъва-къилири, Къурушрин хуьруьн агъалийри иштиракна.

Мярекат библиотекадин къуллугъчи Сакинат Мусаевади ачухна ва ада лагъана: “Къе чна республикадин государственной ва общественной деятель, алим, руководитель хъайи Нажмудин Панагъович Самурскийдин 125 йисаз талукъ межлис киле тухузва. Квез акурвал, чна ктабрин “Къуруш хуьряй тир дагъви” выставка ачухнава. Ана ялавлу инкзилабчиди ва адакай вичикай хъенвай ктабар ава. Автордин “Дагъустан ва граждан даяе” ктаб библиографиядин надир ктабдиз элкъвенва. Адакай Дагъустандин алимри, аспирантри, студентри, школьникри менфят къачуз гзаф йисар я. Къейд авун лазим я хьи, Самурскийдин тамам къамат арадал

Конференциядал къейд авурвал, Бакудин Мир-Балаеван нафтIадин мяденра кIвалахал акъвазай 1915-йисалай Нажмудин инкзилабчийрин жергейра гъатзава, ам революционерар М.Азизбегахъ, Н.Наримановахъ галаз таниш жезва. Ахпа, Астрахань, Москва, мадни Дагъустан... Деникинан къушунри Россиядин къиблепад вичин гъилик авунвай. Н.Самурский Кеферпатан Кавказда “лацу” гвардейчийрихъ галаз женг чIугвазвай XI лагъай Яру Армиядин политотделда кIвалахал тайнарзава. Армиядин жергейра аваз ада 1920-йисан гатфариз Дагъустан

халкъдин баркаллу ва са тахсирни квачир хва къуллугъдикайни, умуьрдикайни магърумна.

Мярекатдал рахай Ш.Сефиханова, Н.Гъажимабаева, М.Жалилова къейд авурвал, девирарни алатиз фида, гьукумдин килериз цийи инсанарни къведа, амма Нажмудин Самурскийди Дагъустан, дагъвияр патал авур хъсан крар садрани рикелай фидач.

Эхирдай ДГУ-дин студентар тир Батманова ва Исмаиловади шиирар кIелна. Самурскийдин хтул А.Эфендиева мярекатдин иштиракчийриз сагърай лагъана.

Агъалияр - цийи кIвалериз

12-сентябрдиз Дагъустандин Гьукуматдин Председатель Абдусамад Гьамидова Дербентда чIидай гьалда авай кIвалерикай са кIвале яшамиш жезвай агъалийрив цийи квартирайрин куьлегар вахкузва. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” Дербент шегьердин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Мярекатдал рахай Дербент шегьердин кыл М.Баглиева лагъана: “Къе 24 хизандив и кIвалай цийи квартирайрин куьлегар вахкузва. За квез и кар мубаракава. Агъалияр лап куьгне хъанвай ва чIидай гьалда авай кIвалерай масаниз ахкъудунин программадин объектар ишлемишиз вахкун вичин гьузчивилик кутур Абдусамад Мустафаевичан, гъакни республикадин Кыл Рамазан Гъажимурадовичан чалишмишвилерин нетижанда месэлайрал гъа и саягда кIукI гъиз хъанва”.

Дербентда Г.Гъасанован тIварунихъ галай куьчеда авай 9 мертебадин кIвали 24 хизан къабулда. Цийи квартирайриз 88 кас куьчарзава.

Гъа и юкъуз Дагъустандин Огни шегьердай тир 44 хизандивни вири къулайвилер авай алай аямдин квартирайра агакъна.

Нумрадай кIела:

ОБЩЕСТВО

Эдебиядин чIехи сувар

“Лацу дурнайрин йикъари” неинки Дагъустандин машгур шаирдин къаматдиз чна ийизвай еке гьуьрмет лишанламишзава, гъакни международный терроризмдин аксина Кеферпатан Кавказдин, Россиядин вири халкъарин руьгъдин къуватар, садвал къалурзава.

► 2

ОБЩЕСТВО

Барабарвал - гьар са камуна, гьерекатда

Дагъларин уьлкведин халкъар 1999-йисуз чеб хабарсуз чIугур лап хаталу имтигъандайни лайихлувилепди экечIна. Чи ватандаши Россиядин Федерациядин битаввал, садвал хвена, международный террористрин бандайриз женг малумарна ва абур республикадай катарна.

► 3

ЮБИЛЕЙ

Пак тIвар

Агъалар Гъажиеван бегьерлу зегьметдин нетижанда 1941-йисуз чапдай “Лезгийрин фольклор” тIвар алай, вичин метлеб чи йикъарани квадар тавунвай ктаб акъатна.

► 4

ЯШАЙИШ

1990-йисалди ханвай аялрихъ гелкъуьнай

Дугъриданни, 1990-йисалди аялар ханвай ва абурухъ аялдин йисни зур тамам жедалди гелкъвенвай дигьегълийрин пенсийрал пулар алава хъийизва, ихътин мумкинвални 2015-йисалай ава.

► 7

ЯШАЙИШ

Хабар къазва - жаваб гузва

Картадал садан чилин участок масадандал гьалтунин месэла чи республикада гзаф дуьшуьш жезва. Ихътин вахтунда арзачиди вичин къуниши, яни нин чилин участокдин сергъятрал вичин чилин сергъятар гьалтзава, гъа кас жагъурна, гъада цийи техплан туькIуьр хъийидайвал авун лазим я.

► 7

УМУЬР

КIеве авайдаз - куьмек

“Раян” ЖСК-дин гендиректор Закирхан Гъажиева Даунан азардикди начагъ аялдиз - Къизханум Селимхановадиз - 100 кв. метрдин майдан авай квартира мергъяматлуелин къанунралди багъишун къетIна. И кардиз талукъарнавай мярекат алатай жуьмя юкъуз меркездин Ленинский райондин администрацияда киле фена.

► 10

Тебрик

ГЪУРМЕТЛУ ДАГЪУСТАНВИЯР!

За кез Дагъустандин халкярин Садвилин югъ мубаракзава!

И сувар чи тарихдин баркаллу чинрихъ галаз сихдаказ алакялу я ва ада чакай гъар сад патал багъабур тир ивирар - миллетрин арада ислягъвал, стхавилин дуствал, жуван къетленвилер хвена, руьгъдин жигъетдай вилик фин - лишанламишзава.

Яшайшдин, экономикадин, медениятдин жигъетдай Дагъустандин халкярин садвал асирра мягъкем хъайиди я. Халкъди архавал авунин ва сада-садаз куьмек гуьнин, ватандашар яз рейсадвал къалурунин ва багъри чилиз вафалувили чешнеяр пакдаказ рикел хуьзва. И ерияр дагъустанвийриз, чпин миллетдилай ва чпи инанмишвалзавай диндилай аслу тушиз, гъамиша хас яз хъайиди я. Гъакъикъатда чи тарихим Дагъустандин халкъ, Дагъустан арадал атуьнин тарих я.

Урус халкъдихъ, гзаф миллетрин векилрикай ибарат Россиядин амай халкяринхъ галаз руьгъдин жигъетдай мукъвални чун патал тлебииди я. Къе чи умуми тарихдикай тарсар хкудуналди, чна жуван къисмет Россиядихъ галаз алакялу тирди, жуван Ватандин патлахъай хиве виниз тир жавабдарвал авайди аннамишун лазим я. Дунья халкярин дуствилел билеламиш жезвайдакай чи улу-бубайри фадлай лаганвайди я.

Дагъустандин халкярин Садвилин сувар чун, дагъустанвийяр, чуриз тежер садвилеиз ва жува къанажагълудаказ тарихда хъанавай рекъиз вафалу яз амуькзавайди жанлудаказ рикел хкунин чешнедиз элкъевна.

Заз вири дагъустанвийрихъ, республикадин агъалийрихъ сагъламвал, хушбахвал, Дагъустан ва Россия абад хъун патал къени вири крара ва гъиле къазвай къвалахра агалкъунар хъун кланзава.

Къуй сад тир ва къудратлу Россиядик кваз тарихда Дагъустандин халкярин садвал мягъкем хъурай!

Дагъустан Республикадин Къил Р.АБДУЛАТИПОВ

Чешнелу майишатда

Къиблепатан Дагъустандин районра мугъманвиле авай члавуз РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министр Керимхан Абасов Мегъарамдхуьруьн райондизни фена. Ина эхиримжи йисара багъларин, иллаки интенсивный жуьредин багъларин, майданар

хейлин геьеншарнава. Муниципальный райондин къил Фарид Агъмедов, райадминистрациядин къилин сад лагъай заместитель Гъабиллагуь Мурадалиевни галаз Керимхан Абасов Оружбайрин хуьре хъана. Ина "Гранит" СПК-дин гзаф хилерин майишатдин чилерал интенсивный жуьредин багъларай ичерин бегъер къватл хъийизва.

Райондин къил Фарид Агъмедова суьгъбет авурвал, им районда 2013-йисуз 4 гектардин майданда кутур интенсивный жуьредин сад лагъай багъ я. Гъа идалди кар алай "Нетижалу агропромышленный комплекс" проектдин сергъятра аваз Дагъустанда багъманчивал къвачел ахкъалдарунин барадай республикадин Къили гайи теклифдиз къуват гана. Майишатди, марф къурунин жуьреда ятар гузвай интенсивный жуьредин багъларин майданар йисалай-суз геьеншаруналди, райондин амай багъманчийриз чешне къалурзава. Алай вахтунда "Гранит" СПК-дин багълара къуд сортунин ичер битмишарзава. "И майишатди интенсивный багъдин гъар са гектардай 50 тонн емишар къватл хъийизва. Имни багъ кутур къуд лагъай йисуз, 5-6 йис арадай фейила лагъайтла, са гектардай 70 тонндив агакъна бегъер къватл хъувун пландик кутунва", - къейдна райондин къили.

Мегъарамдхуьруьн районда багъманчивал хъсан ериш аваз вилик физвайдакай лугъун герек къевезва. 2017-йисан делилралди, районда багълари къунвай майданар 463 гектардив агакънава. Им Дагъустандин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министерстводи хъсан нетижа яз гъисабзава.

Майишатда къвалахар къиле физвай гъалдихъ галаз таниш жадай члавуз РД-дин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин министрди багълар дигидай бес къадардин целди таъминарунин ва гъасилнавай хуьруьн майишатдин продукция маса гуьнин месэладиз итиж авуна. Идалай гъейри, районда логистикадин центряр тешкилун харасуз тирдини къейдна, гъик лагъайтла, им къибледин хъуьтуьл гъаваяр жадай хуьруьн майишатдин район я.

Битмишарзавай салан майвайрин ва емишрин къадар артух жезвайди фикирда къуналди, хуьруьн майишатдин продукция хуьн ва гъалун карчийар патал менфятлу къвалахдиз элкъевдай. Керимхан Абасова къейд авурвал, республикада емишар ва салан майваар хуьдай чкаяр эцигуьниз талуьк месэладай РД-дин Минсельхозпроддин пешекарри Россиядин Минсельхоздив агакъардай теклифар гъазурунин винел къвалахзава.

Мегъарамдхуьруьн райондин администрациядин пресс-къуллугъ.

Гъамзатован йикъар - "Лацу дурнаяр", Эдебиятдин члехи сувар

Эмираслан ШЕРИФАЛИЕВ

Гъамзатован "Лацу дурнайрин йикъар", адет тирвал, машгъур шаирдин сурал, гуьмбетрал цуьквер эцигуьнилай башламиш хъана.

8-сентябрдин пакамахъ фад Дагъустан Республикадин Халкъдин Собранидин Председатель Хизри Шихсаидов, РД-дин Гъукуматдин Председатель Абдусамат Гъамидов, адан Сад лагъай заместитель Анатолий Къарибов, республикадин министерствойринни ведомствойрин векилар, агъалияр Расул Гъамзатован багърийрихъ галаз санал шаирдин сурал цуьквер эцигиз фена.

Урусин драмтеатрдин вилик квай Расул Гъамзатован гуьмбетрал цуьквер эцигайдалай къулухъ мярекятдин иштиракчийар Мегъамед Гъажиеван тварунихъ галай куьнеда авай Ленинан комсомолдин тварунихъ галай багъда, Азадвал гъайи

рикна, икъван мугъманрин иштираквал аваз мярекятар тухун - им Расул Гъамзатован къаматдиз ийизвай еке гуьрметдин лишан тирди лагъана.

- И кардай чи республикадиз фикир гуьнин, гзаф миллетрин зур-

таржумайрикай, "Дурнаяр" тварганвай жавагъирдикайни рахана.

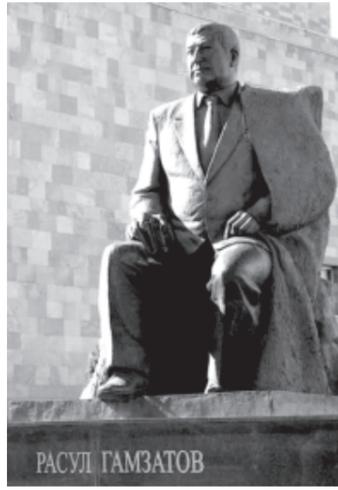
- Лугъуз жада хъи, чи ватангълиди машгъур авур дурнаяр вири дуньяда Ватан хвейибурун лишандиз элкъевна, - алава хъувуна Анатолий Къарибова ва гаф Махачкъала шегъердин мэр Муса Мусаев гана.

- Расул Гъамзатован члехивал чна ам эхиримжи рекъе хутадайла, мадни гъиссна. Адан гъикаятдин, поэмайрин, шиирин ва адетдин келимайрин зурбавал чна ам кечмиш хъайидалай къулухъ рикел хъизва. Накъ рикелай фейи крарал къе чна къимет эцигзава. Квекай чун яргъаз хъанатла, гъабурал къе чна чан хъизва. Чи республикадин регъбер себел яз, медениятдин ивирар къе Ватан ва диде клан хъунихъ галаз са дережада ава, - къейдна М. Мусаева ва махачкъалавийризни мугъманриз сувар мубаракна.

- Ингъе 31 йис я Расул Гъамзатован "Лацу дурнайри" чпин эвер гунал чи фикир желб ийиз, - къейдна РД-дин писателрин Союздин правленидин председатель Мегъамед Агъмедова. - Чи девир гъикъван секинсузди хъайитлани, и суварин инсанвили метлеб гъакъван экуьди жезва. Ам чилин шардал ислягъвили ва Ватандиз вафалувили дубадиз элкъевезва...

Мярекятдал Расул Гъамзатован яратмишунрикай Россиядин писателрин Союздин сад лагъай секретарь Геннадий Иванов, Москвадай атанвай мугъман Александр Ананьев, Азербайжандин, Башкортостандин, Калмыкиядин ва уьлкведин маса регионрин писателрин тешкилатрин векилар рахана.

Гъа и йикъан нянихъ Расул Гъамзатован яратмишунрал рикл алай-

аскердиз хъажнавай гуьмбетдин вилик къватл хъана. Ина лагъайтла, гъакъки сувар къиле физвай - студентар ва школьникар, жегъил кадетар гъилера цуьквер, пайдахар аваз, жергейра акъвазнавай. Мугъманри багъда сейрзавай - ина Расул Гъамзатован жавагъиррин ван гъатнавай.

Азадвал гъайи аскердин гуьмбетдал цуьквер эцигна, Ватан патал чан гайибур рикел хъайидалай къулухъ микрофондихъ атай Анатолий Къарибова мярекят ачухна.

- Ибур экуь гъам - хажалатдин, эдебиятдин международный дережадин члехи сувариз элкъевнай Гъамзатован "Лацу дурнайрин йикъар" я, - къейдна ада ва Россиядин гзаф пилерайни къецепатан уьлквейрай атанвай мугъманар теб-

ба Ватандин - Россиядин халкярин арада дуствал, садвал мягъкемарунин рекъе важиблу кам къачунин хъсан лишан аквазва.

"Лацу дурнайрин йикъари" неинки Дагъустандин машгъур шаирдин къаматдиз чна ийизвай еке гуьрмет лишанламишзава, гъакни международный терроризмдин аксина Кеферпатан Кавказдин, Россиядин вири халкярин руьгъдин къуватар, садвал къалурзава. Им гзаф миллетрин Россиядин культурадин уьмуьрдихъ галаз сих алакъада авай Дагъустандин, Кавказдин культурадин фикир желб ийиз тазвай къетлен вакъиа я, - лагъана ада.

Сад лагъай вице-премьер Расул Гъамзатован эсеррикай, абурун

бур, адан багърийри мугъманар Ширатдин театрда къватл хъана. Абуру дагъустанви машгъур шаирдин шиирар, адаз бахшнавай хуси эсерар къелна, манияр тамамарна. Гъарда вич Расул Гъамзатовахъ галаз таниш хъайивал рикел хкана. Мярекят геждади ва чими гъалара давам хъана.

Гъамзатован "Лацу дурнайрин йикъар" - литературадин международный XXXI фестиваль Дагъустанда ЮНЕСКО-дин къаюмвилек кваз 7-10-сентябрдиз къиле фена. Фестивалдин сергъятра аваз Махачкъалада Каспийскда, Дербенда, Буйнаксда, Гуьнибдани Хунзахда ва масанра элкъей столар, конференцияр, выставкаярни суварин концерттар тешкилнавай.

Дагъустан - халкъарин дуствал Барабарвал - гъар са камуна, гъерекатда

Нариман ИБРАГЪИМОВ

АГЪА дуньядиз физ рекъел алай бубади вичин рухвайриз эверна, верхи кул гъиз туна ва лагъана: "Гила, чехи хва, вуна кулуникай са къал хкудур ва ам хух". Хци къал хкудна ва регъятдиз хана. Мукъуь рухваяр къуьзуь дахдиз ва кулуниз аламандаказ тамашзавай. "Гила, чан хва, кул юкъвалай къатла". Хва кул хаз алахъна, амма адалай алакънач. "Чан балаяр, зун и дуньядал аламачирла къилди-къилди жез алахъмир. Аки хъайитла, куьн и кулуни квал хъиз са-сад къвечиларда. Эгер сад хъайитла, садавайни квел тлем гъиз жедач. Им квез зи веси я" лагъанай бубади.

Са рахунни алач, чехи несилдиз и къиса чиди, амма алай аямда яшамеш жезвай жегъилриз садвилин къуватдикай гъамиша ихтилатар авун герек я, вучиз лагъайтла къе инсанар (стхаяр, миресар, амлеяр) виликдай хъиз, са къавун кланик яшамеш жезмач. Гъардахъ вичин утагъ, ери ава. Идалай гъейри, гзафбур патариз акъатнава, хайи маканрихъ галаз алакъа атанвайбурни тимил туш. Къилди авай-вилляй абур клеверани гъатзава, жуьреба-жуьре бедбахтивлерики акатзава. Мурад къилиз акъуддай я такъатар, я мумкинвилерни амукъзавач. Алай девир вични са акъван къениди, адалатлуди туш. Са зерре зайифвал къалурайтла, вун клеветваз алахъдайбур пайда жеда.

Дагъустандин халкъарин садвилин суварни гъак твар патал тешкилайди туш. Идахъ гъакъикъи себепарни авай. Дагъларин улкъведа 6-7 йис идалай вилик лап къизгъин гъалар арадал атанвай. Общество са шумуд кчадал пай хъанвай. Бандитрин, тахсиркарин, тухумрин (кланрин) дестейри госуларстводин кар алай чкаяр къазвай, чпиз муьтуьгъ тахъайбур ягъиз рекъизвай, къвалер, идараяр хъиткъинарзавай, халкъар къурхувиллик кутунвай. Гъа и татугай гъерекатрал эхир эцигун, Дагъустандин халкъар сад авун ва дуьз рекъе аваз фин патал Садвилин сувар тайинарунин месълани куднай - Дагъустандин халкъарин III съезддал.

ЗА фикрзавайвал, дагъустанвийрин садвилин сувар къетленди я. Вучиз лагъайтла чна ам ашкъи - гъевес, шадвал кваз къаршиламышзава. Бес жечни, адахъ Дагъустандин халкъарин садвал, стхавал мадни мягъкемардай, чун тупламышдай бинеяр ава. Мегер идалай важиблу, маналу макъсад ва гуьзел мярекат жедали?! Дегъ девиррилай дагъларин, ягъварин, члурадин къужахда яшамеш жезвай чи халкъарин гележегни, къисметни гъа садвилелай, дуствилелай, хуш рафтарвилелай аслу я эхир. Гъавилляй иллаки къе чаз мураддин, къастарин, зегъметдин, руьгъдин садвал герек я!

Къе виридаз чизвай гъакъикъат я, Дагъустан чи улкъведин гзаф миллетар санал яшамеш жезвай ва са шумуд диндиз къуллугъзавай инсанар авай чка я. Ина ислаягъвилелди виш халкъдин векилри ва жуьреба-жуьре члаларал рахазвай агъалийри умуьр кечирмишзава. Фадлай исламдин, хашпарайрин ва иудаизмдин динар гвай чи халкъари сад-садав ва милли адетрив гъурметдивди эгечдай къетлен рехъ жагъурна. Дагъларин улкъведа умуьр, яшайиш четинарзавай шартлар гъикъван артух ятлани, лап дегъ девиррилай дагъвийрихъ садвилин идея хъана. Ам экономикадани, политикадани, культурадани авай. Ватан чапхунчийрикай, душманрикай хуьдай члавуз - иллаки. Гилани ам чи халкъариз мадни жанлу хъана кланзава. Вучиз лагъайтла Дагъустандин

ва Россиядин халкъарин садвал, дуствал члуриз, абур сад-садал гъалдариз кланзавай къуватар, гъерекатар пайда хъанва.

ЯШАЙИШДИН муракаб шартлари Дагъустандин халкъариз садаз-садакай куьмек жедай, сад-садалай аслу жедай ва садвал мягъкемардай мумкинвал яратмишна. Дагъустандин са пипле тхил, масанра емишар, ципицлар гъасилзавай, дагълара хипехъанвилел, малдарвилел, сеняткарвилел машгул жезвай. Экономикадин сих алакъайри, культурадин мукъвавиле, яшайишдин ва амадагвиле алакъайри тестикъарзавайвал, госуларстводин къурулушар кардик квачиртлани, политикадин жигъетдай халкъар къилди-къилихъ яшамеш жезвайтлани, абур садрани чпи-чпихъ галаз дявеяр авунач.

Зи рикел хъсандиз алама, чи хуьруьз яхулар къведай хъенчин къапар, литер гваз. Абур гъафтейралди хванухвайрин къвалера амукъдай, кимин вилик квай майдандал чпин базарни ачухдай. Чеченар акъатдай бязи вахтара, балкланар маса къачуз. Чи хуьруьн колхоздихъ Калухъ дагъда хуьзвай къве рамаг авай. Балкланарни тарифдай жинсеринбур тир. Хив райондин табасаранрин хуьрерай клерцар, чумалар, кичикар картуфрихъ, хипен нисидихъ, сарихъ, газаррихъ дегишариз инсанар къведай. Вири хуьруьнвийри хушвилелди къабулдай, абуроз ксудай, ял ядай чкаяр теклифдай. Чехибуру чун, аялар, мугъманрив гъурметдивди эгечлунин, абуров гвай шейэр чуьнуьх, къванер эляна хун тавунин патахъай тагъкимардай. Ибур халис стхавиллин, дуствилин алакъаяр тир. Зи рагъметлу чехи буба Ибрагъимни мукъвал-мукъвал Агъул, Къули, Хив, Табасаран районриз, гъак къиблепатан Дагъустандин гзаф хуьреризни фидай, адаз гзаф чкайра хванухваяр авай. Чи къвалихъайни мугъманрин къвач атлудачир. Ихътин алакъайри акъалтзавай несилдизни дуьзгъун тербия гузвай.

ДАГЪУСТАН хаталувилек акатайла, миллетрин стхавал мадни гзаф ашкара жедай. Чалариз, ханлухриз, кечфердиз, къибледиз тамаш тавуна, вири санал душмандин хуруз къарагъзавай. Гзаф сеферра абур, чпин садвал, тупламышвал къалуруналди къецепатан душманар хайи макандай катар хъуьнуна. Тарихди чаз ихътин агъвалатриз талукъ важиблу хейлин мисалар тунва. Инал зун анжах садакай рахада. Алемдин шагъ жез кланзавай Ирандин шагъ Надиран къушунриз Дагъларин улкъведа рикелай тефидай ягъунар къуна. Эхиримжи женгерни Турчидагъдин ва Андалалдин къваларив къиле фена. Вири миллетрин къегал рухвайрикай ибарат тир дагъвийрин къушун-

рин басрухдикди Надир вичин къушунрин амукъаярни галаз Дагъустандин чилелай кат хъуьнуиз мажбур хъанай.

Дагъларин улкъведин халкъар 1999-йисуз чеб хабарсуз члугур лап хаталу имтигъандайни лайхлувилелди эгъечна. Чи ватандаши Россиядин Федерациядин битаввал, садвал хвена, международный террористрин бандайриз женг малумарна ва абур республикадай катарна. Лезги халкъдин векилрини чеб къегалвилелди тухвана. Генерал Шамил Асланов интербригададин къиле акъвазна. Милициядин капитан Закир Султанован отделение сифтебурукай яз Дагъустандин чилел атай бандитрин хура акъвазна. Погранзаствадин начальник Радим Халикъов Салман Радуев къиле авай бандитрин гъуьна гъатна ва абуров чпин алчак мура-

дар къилиз акъудиз тунач. Ихътин баркалувиллин мисалар жаванар, жегъилар ватанпересвиллин руьгъдаллаз тербияламишунин карда лугъуз тежедай къван къиметлу такъат я.

СОВЕТРИН девирда дагъустанвийри чи улкъведин вири халкъарихъ галаз виликди камар къачуна. Абурун патлай лап еке куьмекар агакъай вахтарни гзаф хъана. Залзалаяр хъайи 1966 ва 1970-йисар рикел хкин. Улкъведин вири пиплерай эцигунардай материалар, продуктар ва маса шейэр рекъе туна. Вишералди устларни Махачкъалада цийи поселокар, хуьрера школаяр, туьквенар ва маса дараматар эцигна. Дуствиллин, амадагвиллин ихътин алакъаяр чаз исъатдани герекзава ва республикадин къил, гъукумат гъахътин алакъаяр гъеншардай рекъерихъ къеъвезва.

Са рахунни алач, Дагъустан ина яшамеш жезвай виридан умуми къвал я ва вирида сад хъиз ам хуьнни, яшайишдинни экономикадин жигъетдай абад авун патални зегъмет члугун лазим я. Гъелбетда, республикада гъална кланзавай месълярни тимил туш. Халкъар наразивилел гъизвай кар алай месълани гъукумдин органар виридав сад хъиз эгеч тавун я. Им гъич рехъ гана кланзавай кар туш. Еке трибунайрихъай рахадайла, вири стхаяр, дустар, амадагар я. Ахпа, бюджетдин пулар пайдайла, эцигунар пландик кутадайла, культурадин, социальный месъляяр гъалдайла, садбур рикелай ракъурда, масадбуруз алаз хъиз пайда. Барабарвал гъар са камуна, гъерекатда герекзавай ери, улчме я. Чун гъикъван къени, гъурметлу, дустлу, савадлу хъайитла, вири халкъарин месълайрив барабарвилелди эгечлиз хъайитла, чи садвални, стхавални гъакъван мягъкемди, битавди жеда.

Ша чна вирида хайи республика ва гъар са дагъустанви патал къени крар ийин.

Дербентда къейда

Хийир ЭМИРОВ

Ирид йис жезва чна Дагъустандин халкъарин садвилин югъ къейд ийиз. Дугъриданни, им республикада яшамеш жезвай гъар са халкъдин ва миллетдин векил патал суварриз элкъвезвай югъ я. Сад-садав мадни гъурметдивди, дуствилелди эгечзавай, стха культурайрин, искусстводин чешмерал гъейранвалзавай, абуроз дуьзгъун къимет гузвай югъ я.

Цинин суварин къетленвал ам я хьи, Садвилин югъ вири республикади чи къадим Дербент шегъерда ва Нарын къеледа къейдзава. Гъа са вахтунда гъа и зурба мярекатдалди Дербент шегъердин 2000 йисан юбилейдиз талукъ яз тухвай мярекатарни акъалтларзава. Аниз вири районрай фольклордин ансамблар, гъевескарар, искусстводин устадар, милли театрдин коллективар, эстрададин "гъетер" ва гзаф къадарда мугъманар къватл жеда.

Садвилин югъ Россиядин халкъарин адетдин культурайрин центрайрин "Зи Дагъустан - зи Россия" твар алай форум-фестиваль яз къиле фида. Ана "Ирсдарар" сектордини иштиракзава.

Дербент шегъердин "Азадвал" майдандал къватл хъайи тамашачийриз "Дагъустандин булахар" лишандик кваз чи халкъарин майданар, симинин пагъливанар, фольклордин, хореографиядин, музыкадин ва маса коллективри иштиракзавай гала-концертар, халкъдин яратмишдай коллективрин "Халкъарин дуствал" хоровод аквада. Культурадин ва искусстводин и межлиса Ахцегъ, Агъул, Хив, Сулейман-Стальский, Мегъарамдхуьруьн, Дербент, Лак, Леваша, Унцукул, Хунзах, Къизляр, Къаякент, Буйнакский районрин ва саки вири шегъердин 32 коллективди чпин алакъунар къалурда.

Форум-фестивалдин сергъятра аваз муниципальный са бязи районри кар алай проектар умуьрдиз кечирмишдайла халкъдин майишатдин вири хилера къазанишнавай агалкъунар, «Инсанвиллин капитал» проектин нетижаяр раижда. Гъа са вахтунда Дербент шегъерда и юкъуз республикадайла къеце яшамеш жезвай ватангъийрин форум, "Ипекдин рехъ цивилизацияр сад-садал туьш жезвай чка я. Россиядин халкъарин адетдин культураяр вилик финин ва хуьнин месъляяр" твар алаз конференцияни къиле фида.

Пагъливанрин гъунара къалуриз симерал Дагъустандин Огни шегъердин циркиндин искусстводин, Къули райондин Цовкра-1 школайрин устадар, Мегъарамдхуьруьн райондин "Гъунар" десте хкаж жеда.

Нянихъ Нарын-къеледа "Зи халкъдин маниярни къуьлер" ва "Жегъилрин сесер" гала-концертар жеда.

Агъалар Гъажиеван 110 йис

Мерд АЛИ

Пак тIвар

Гъилевай йис юбилейралди девлетлу я. Абурун жергеда лезги халкъдин арадай акъатна, вичин вири чирвилер ва алакьунар Дагъустандин умуми культура ва литератураяр виликди тухуниз бахш авур зурба алим, арифдар, фольклорист Агъалар Агъмедович ГЪАЖИЕВНИ ава.

Ада лап куьруь, амма баркаллу уьмуьрдин рехъ куьчуьрмишна. Гъеле алатай асирдин 20-30-йисара вичиз литературадин рекъяй виниз тир чирвилер къачуна, Гъажибег Гъажибегов, Мемей Эфендиев, Алибег Фатахов хътин рухвайрихъ галаз санал лезги халкъдин сивин яратмишунар кIватI хъийиз, санал агудна, абур кIелзавайбурув ахгакъариз, зегъмет чIугур хчин гъакъиндай чи литературадин илимда са артух кхъинар

авач. Амма адан ирс екеди я. Ам фольклорист, лезгийрин игитвилин "Шарвили" эпос сифте яз кIватI хъуьурди ва раиж авурди хъунихъ галаз сад хъиз, шаир, таржумачи, манидар, чи школайрин сифтегъан учебникар туькьурдай язни машгъур я.

Гъайиф, Ватандин Чехи дяведиз вичин гуьгьуьллувилелди фейи ам элкъвена хтаначир.

Дяведин йисара ада вичин къелемдин женгни акъвазарначир. "За Гитлеран хам тIунда!" памфлет а йсарин лезги литературада, гъаки Дагъустандин литературадани вичихъ гекъигун авачирди хъайиди чи хейлин литературоведри (Гъ.Гашаров, Къ.Акимов, Р.Кельбеханов ва масабур) къейднава.

Виридалайни артух Агъалар Гъажиевакай ва адан ирссагъибрикай делилар - тамам ктаб чи тIвар-ван авай публицист, писатель Казим КАЗИМОВА кхъена.

И чина чна гъадан макъала (1997-йисуз чи газетдиз акъатай) са бязи дегишвилер кваз чапзава. Адалай къуватлу ва метлеблу материал чаз гъелелиг малум туш.

* * *

Казим КАЗИМОВ

Адан пак тIвар майдандиз акъудун патал яргъал йисара зун ам мукъувай чидай ксарихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Агъаларан аял йикъарин дустарилай, алимурилай чарар вахчуна. Сагърай чеб, абурун бахитвал себегъ яз къе завай Агъалар ГЪАЖИЕВАН экуь къамат куь вилик гъиз жезва.

Агъалар Гъажиев 1907-йисан 17-сентябрдиз Самур округдин Хуьруьгрин хуьре жерягъ-лежбер Агъмедан хизанда дидедиз хъана. Вичиз тIебиатди дерин зигъиндикай ва къатIунрикай пай ганвай аял яз, сифте араб чIалал ада чирвилер хайи хизанда къачузва, ахпа хуьре сифтегъан мектебда кIелзава. 1925-йисуз, кесиб-синифдин аялар хъуниз килигна, Агъаларни адан мукъва гада тир Муса Ахъегърин вад йисан туьрк чIалан мектебдиз къабулзава. Ина ам, чирвилерал гъалтайла, амай вири аялрилай дирибаш тир. Ахъегъа мектеб акъалтIарай жаван сифте Буйнакск шегъердин педтехникумдиз кIелиз физва, анайни Дербентдин педтехникумдиз кхъезва. Лагъана кIанда, тIварар къунвай къе шегъердин педтехникумрани чирвилерихъ къанихъ жегъил мукъувай Шаркъ патан эдебиятдихъ ва медениятдихъ галаз таниш жезва. Буйнакск шегъердин педтехникумда лагъайтIа, ам Алим-Паша Салаватов хътин савадлу касдин таъсирдик хъана. Вичиз араб чIалакай хабар авай, туьрк чIални хъсандиз чизвай Агъалара са куьруь вахтунда къумукъ чIални чирна, и чIалал вичин ширин сесиналди маниярни тамамари хъанай.

Педтехникум акъалтIарай жегъил муаллимди Табасаран райондин мектебра са къадар вахтунда кIвалахзава. Амма чирвилерихъ ва медениятдин, эдебиятдин алемдихъ авай еке майилри Агъалар кIелиз Азербайжандин В.И.Ленин тIварунихъ галай институтдиз акъудзава. Анаг акъалтIарай жегъил пешекарди са къадар вахтунда Бакудин мектебрикай сана муаллимвиле кIвалахзава, адас аспирантурадиз гъахун патал вири жуьредин мумкинвилер авай. Анжах адан накъан муаллимар, чебни машгъур алимар, гъахъсуздаказ жазар гуник акатуниз килигна, Агъаларан экуь мурад ар къилиз акъатна.

1930-йисара Дагъустанда азербайжан чIалал чапдай акъатай "Дагъустан фукъарасы" газетдин чинра Агъалар Гъажиеван сифте эсерар чапнай. Хайи Дагъларин улкъеведиз хтай адан савадлу хци гила гележегдин Дагъустандин халкъдин писатель Къияс Межидовахъ галаз санал милли культурайрин Институтда (гележегда СССР-дин АН-дин Дагъфилиалдин ИИЯЛ) Гъажибег Гъажибегован гъилик кIвалахзава. И йисара ада дурумлуздакъ лезгийрин фольклор кIватIзава, республикадин писателрин Союзда аялрин ва жегъилрин литературадин рекъяй секретарвилер везифаяр тамамарзава, лезги чIалаз Пушкинан, Лермонтован, Низами Генжевидин эсерар таржума ийизва. Адан беъгерлу зегъметдин нетижада 1941-йисуз чапдай "Лезгийрин фольклор" тIвар алай, вичин метлебу чи йикъарани квадар тавунвай ктаб акъатна.

Агъалар Гъажиев вичиз Аплагъди гзаф терефрихъай пай ганвай савадлу кас тир. Адаз фасагъатдаказ урус, азербайжан, фарс, араб, къумукъ, ногъай чIалар чидай. Ада хуралай Низамидин, Хаганидин, Фирдоусидин, Физулидин ва Шаркъ патан маса чIалан устадрин хейлин жавагъирар кIелдай. Агъалара сифте лезги чIалаз Низамидин "Лирика" таржума авуна, а эсердиз сифте гафни кхъена. Ада вири гъейран жедайвал тар, саз, чуьнгуьр ядай, лезги, Шаркъ патан манияр еке гъевесдив ва шекер хътин ширин сесиналди тамамардай.

Анжах хсуси уьмуьрда Агъалар бахтлу инсан хъанач. Гъеле цIусад йиса авай аял яз, адан диде рагъметдиз фена. Бакуда институтда кIелзавай йисара адаз хуьрай буба Агъмедни кечмиш хъанва лагъай пашман хабар агакъна. Авайди лагъана кIанда, Агъалараз хайи дидедал адан имидин кайвани, мергъяматлу дишегъли Зулейхади авуна. Къуллугъдин рекъяйни ам, са гъихътин ятIани бизнесу кар себегъ яз, Шиназрин хуьруьз акъатнай. Ватандин Чехи дяве башламиш хъайила, гъаамиша уьмуьрда шад тир ам гилани, вичихъ авай са вах Заидатан патав хтана, ада ракарал аламаз хабар гана:

*Хтанва зун шаддаказ,
Тазва, вах, вун саддаказ...*

Агъалара хайи вахал цлан шкафда авай багъа ядигарар - вичин кхъинар ва ктабар аманатнай...

Чна винидихъ лагъайвал, Агъалар Гъажиеван экуь къамат рикIел хкунин карда автордиз Москвадай военный духтур Юсуф Омарова, Бакуда яшамаш жезвай алим Мавлуд Ярагъмедова, Нажмудин Эфендиева, Махачкъалада яшамаш жезвай Дагъустандин халкъдин шаир Муталиб Митарова, Дагъустандин халкъдин писатель Къияс Межидова, Агъаларан имидин хва рагъметлу Гъажиев Исмаил муаллимди ва маса ксари хейлин куьмекар гана - сагърай чеб. Амма Агъаларан гъакъиндай виридалайни артух секинсувал зи рикIиз гайиди адан хайи вах Заидат я. Гъар сеферда чун гуьруьшмиш хъайила, за вич хайи дидедин звездай гъисабзавай и къени ва регъимлу дишегълиди Агъаларакай вичи теснифнавай шиир тикрардай:

*Агъаларан камалдин экв
Туьхуьн тийир чирагъ ятIа?!
Фейи стха, зун туна тек,
Вун дуьньядин са рагъ ятIа?!
И дишегъли заз эхиримжи нефесдизни акъадай мумкинвал хъана. Нефес дар жезвай хурудай гужуналди са-са гаф акъудиз, ада лагъана:*

- Чан бала, вал аманатдай гафар, крар зи рикIе мад ава... Яраб Агъаларакай маса цIийи малуматар жагъанвачтIа, абурукай чаз хабар мус жеда?..

Вичихъ, чехи хъана, чпин мурадрихъ агакънавай веледар авай, далудихъ гъеле уьмуьрдин юлдаш, муьгманперес Исмаил муаллим галамай Заидатан рикIе эхиримжи нефесдизни багъри стха Агъаларан дерт амай. Амуькдачни бес, Агъалар дуьньядал вири 36 йисуз яшамаш хъана. Ам гъатта мехъер-межлис ийизни агакънач. Ам Ватан пехъи душмандикай хуьдай барабарсуз женгера 1943-йисан 13-сентябрдиз, яни хайи йикъалди къуд югъ амаз, Смоленский областдин Пречистенский райондин накъварал телеф хъана. Эхъ, мел-мехъер, ерибине, сур-гур тахъай стхадин суза вахан рикIяй эхиримжи нефесдизни акъатнавачир...

Агъалар Гъажиев хътин къагъриман рухвайрин экуь къамат рикIел хкун гъар са намуслу ватандашдин пак буржи я.

* * *

Писателди лагъанвай келимайрин тереф хуьналди, ада кхъенвай "Агъалар" трагедиядай куьруь чIук чна и нумрада гузва.

Казим КАЗИМОВ

Агъалар

(Трагедиядай са шикил)

Перде ахъа жедалди тардай тамамарзавай музыкадин ширин авазрин ва халкъдин манидин хуш сесер жеда. Хурув тар къунвай Агъаларан манидин сесерик кваз перде ахъа хъана.

Дагъвидин адетдин утагътавхана. Сандухдин винел гъеле вичел цIийи сусан дун-партал аламай Шумай ацукънава. КIвал Агъалар пайда хъуниди ам кIвачел къарагъна.

Агъалар (ШуькIуь, ширин сесиналди)

Вун чи багъда гъикI экъечнай, Я емишар тегидай тар?
Вун вах я зи - магъардик квай, ГъикI лугъурай за ваз зи яр?!

(Пенжердиз мукъва хъана)
Пенжердин хел ахъа ая,
(ахъайда).

Гарув гваз яйлух атуй.
Вах-стха яз шумуд йис я?
Сад Аллагъ, ваз язух атуй!

Шалбуз дагъдин яру рагар,
Кылел катра лув гузава.
Сефил жемир, зи вах Шумай,
Вун тек туна, зун физава...

Икъван гагъда секиндив акъвазна, Агъаларан манидихъ яб акалзавай Шумая, адас мукъва хъана, къуьнел гъил эцигна, мани лугъуз башламишна.

Ажеб хъсан къадай зи сес
Ви хураллай тардихъ галаз.
Гъализ хуруай вавай дуьнья,
РикIиз кIани ярдихъ галаз.

Кай Кереман керематдин
Ван хъайи хъиз гъафил я зун.
И дуьньядал кIанид тахъай
Эслидилай сефил я зун.

Зун ахварин хиялдаваз,
Заз пияла гайид хъиз я.
Чи бахтунин кур тирвилляй
Зун вал дуьшуьш хъайид
хъиз я...

Къведни санал къуьн-къуьневаз ахъа пенжердиз мукъва жеда. Анай, къецедай билбилдин манийрин, Самурдин баядрин сесер къевезва.

Агъалар. Шумай, зи вах, акъазвани яшарни беъгем тахъанвай чаз багърийри гъихътин ягъун къунватIа?! Бес вири уьмуьрда мукъвар - саки вахни стха яз санал хъайибур эвленмишдайди яни?! Чан лугъудай диде далудихъ галамачир етим гада я лагъана, зи намус икI кIвачерик гадарун дуьз яни?!

Шумай (Шериквилелди.
Агъаларан гъил къуна, тавазивилелди). Агъалар, чун багърийри куьгъне адетралди эвленмишна ингъе къеце пуд варзни хъана. Зи играмиди, и пуд вацра, гъич цуькведай къван хатур хана, вуна зак тIубни къанавач. И пуд вацра ви патав хъайивилляй зун руьгъдай лап чIехи, камаллу инсан хъанва. Ви намуслувили, уьткъемвили, гъейратди зи вири уьмуьр нурламишна. Баркалла ваз! Я чи багърийри вуна батIул ийимир.

Абурузни чун вахтундамаз ферикъатна кIанзавай жеди. Акъазвани, чи къисмет дагъларилайни агъурди хъана...

Агъалар. Шумай! Вун къени, пакани, вири уьмуьрдани, эхиратдани заз хайи вах хъиз я. Зун ахътин чкадал атанва хъи, заз хуьрйяй са къил элкъвей патохъ катиз кIанзава. Гъа са вахтунда - чи къилел атанвай мусибатдикайни. Эхъ, язух буба, гъеле яшар беъгем тахъанвай вахни туна... Лап исятда... Вуна зун айиб мийир. Заз маса чара аваз акъазвач.

(Билбилдин нагъмайрин,
Самурдин баядрин сесер къевезвай пенжердиз мукъва хъана, мани лугъуда).

Я чан билбил, шад хъуй
гугъуьл,
Къуй чай агъ ваъ, хъвер
акъатрай.

Чи араяр серинарур
Туькьуьл мециз хер акъатрай.

(Садлагъана мани къатIна,
тарни саламатдиз вичин къватида хтуна, Агъалар Шумаяхъ элкъвена). Шумай, зи вах! Бахт халис женгидин гъиле авай умудлу яракъ я лугъуда. Я Аллагъ! Бес за нихъ галаз ва вучиз женг чIугурай?! Вахтсуздаказ дуьньядилай фейи диде Афизатан хер рикIе амаз, бейчара хъанвай бубадихъ галаз?! Гъеле гъевечизмай вах Заидатахъ галаз?.. Я Аллагъ, вуна зи далудиз хупI агъур пар язавачни?! Ваъ, ваъ, Шумай, жуван жегъил уьмуьр завай агъузардизни дердсервилериз къурбанд ийиз жедач! Багърийри зун виле аваз такун, Султали дадашан ахмурар... Яраб заз сад-садан далудал алаз и туькьуьлвилер гъикъван жедатIа?! Яраб зи къилел пака мад вуч къеведатIа?!

Шумай (Къалабулух акатна). Агъалар! Агъалар!

Агъалар (Тарни вахчуна,
рактарихъ еримш хъана). Сагърай, зи вах! Закай вун инжиклу хъанатIа, багъишламиша. Имни ваз, зи патай ядигар яз, диде Афизата туьлухъ акал къаш авай туьлул. (Туьлул Шумаян туьлухъ акалда). Келлегуьз ваъ, кутугай са кас гъалтайтIа, гележегда адахъ галаз жуван къадар-къисмет сад ая. Зи намус ви вилик гъамга хъиз михъи эс ама.

Шумай. Агъалар! Ма зи патайни ваз ядигар яз ви тIварни винел нехишламишнавай лекдин яйлух. Гъар зун рикIел атайла, адас килиг. Къуй ада ви вилерал анжах шадвилер накъвар михъи авурай. Пашманвилебуру - садрани...

Агъалар (Куз-куз Шумай къужахламишна). Худа Гъафиз! Зи багъри вахни буба вал аманат. Яргъарилай хъайитIани абуруз хатур-гъуьрмет ая... Де гила сагърай!

(Фида). Сагърай, зи хайи дагълар! Сагърай куьн, Самбур вацIун сирлу баядар!

Шумай (Агъаларан гуьгъуьниз). Вун Аплагъдал аманат хъуй!

КIвализ, цIай квайди хъиз, Агъаларан буба Агъмед гъахъда. Ам юкван яшарин, жерягъдин акунар авай лежбер итим я...

Тербиядин месэлайрай

Виридалайни четин тарс

Сардар АБИЛ, Россиядин писателрин Союздин член, Дагъустандин лайихлу юрист

Уьмуьр куьчуьрмишун гьамиша имтигьанрай, хьутлалрайни тlалрай экъечлун я. Регьятдиз гьикl экъечлда?.. И суал, заз чиз, парабуру вилик эцигзава. Жавабар жуьреба-жуьре жеда. Зи патав, куьмек кланз, са жегил атанва. Адан дерди чир хьайила, зун гьадахь галаз са яшлу касдин кваллиз фена...

Кваллихь фадлай дишегьлидин гьил галуьк тавунвайди за гьятдиз гьахьнамаз гьиссна: чиле тунвай Дербентдин мядендин къванциз къацу мурс акъатнавай; къванерин араяр къурай хьчарини векъери къунвай; гьят, фадлай чуьхуьн тавуна, иеси авачир чка хьиз аквазвай...

Пенжер агална, экв туьхуьрнавай мичли квалеле начагьданны дарманрин нидин гьилия нефес къачуз жедавал авачир.

- Кваллиз куьчедин экв, гьава къведайвал, са геренда дакларни раклар ачуьх, салам гайдалай къулухъ жувахь галаз хтай жегьилдиз буйругьна за. Адани, и кардал вил алайда хьиз, гьасятда пенжерар ачуьна. Кваллиз экъни, михи гьавани сукулмиш хьана.

Квалин са пиле, аскан кроватдин къерехдал, квачер авадарна, яшлу кас ацукьнава. Адан вилик квай столдал хуьрекин кваллай кье къаб, чайдин хал янавай стакан ва дарманар авай са пакет алай.

- Паб рагьметдиз фейидалай къулухъ, къуллугьрални аламачирла, хва, зун и дуьньяда садазни герек амач, - рахана яшлу кас. - Чан аламатлани, сура авайдай я. Авай кье балани чпин хизанарни галаз Урусатда яшаммиш жезва. Вил галаз шумуд йисар я, кьил члугвазни хквезвач... Чна аялриз члуру тербия гайи, я кефи хайи карни хьайиди туш. Чна, абуруз са дарвални тагана, келиз туна, эвленмишна, гьарма сад са кеспидин иеси авуна... Кье абуруз кефсуз бубадал кьил члугвадай мажал авач... Квалер маса гана, заз чеб авай чкадиз ша лугьзува. Зун, са шумуд операциядикай хкатнавай яшлу инсан, гьинихь фида?.. Захь амайди са чка я, - яшлу касди, гьил хкажна, гуьне патяхь тлуб туькуьрна.

- Вири хьсан жеда, халу. Инсанар кефсузни жедайди я, сагьни хьжедайди я. Ви виш йис хьурай, юбилейдал ви балаяр хтуларни галаз квалт жедайвал. Вуна рикиз гуж гумир... Урусатда чи патара хьиз туш. Гьукьматдин кваллахрал алайбуру клан хьайивалди ахьайзавайди туш, - яшлу касдин рикиз майдан гудай гафар лагьана за.

- Экв гузвай лампа кана кье югь я. Завай ам дегишариз жезвач. Хтул атайлани лугьуз рикелай алатзава. Захь гелкьвезвайди и зи хтул я, - гьилин ишарадалди ада заз патав акъвазнавай жегьил къалуьрна. - Заз авай мал-девлет за адаз веси ийизва. Мад садазни... Кьейидалай къулухъ заз балаяр хтайтлани сад я, тахтайтлани, - яшлу касдин плузарар зурзана, чаз такурай лагьана, ада накъварай ацанвай вилер агьузана...

И дуьшуьш зи рикелай алат тийиз, гзаф вахтар фена. "Гьихьтин уьмуьр тухвай итим гьихьтин йикъал атанватла аку", лугьузвай рики.

Аялдиз дуьз тербия гун, адакай акьуллу инсан авун регьят кваллах туширди виридаз малум я. Захь авай кье бала зани, дуьз тербия гана, зегьметдал рикl алаз, чехидаз гьурмет ийиз вердларна, эвленмишна. Кье чпикайни диде-бубаяр, гьукьматдин къуллугьчярни хьанва. За и кардал, гьелбетда, дамахни ийизва. Бес пака, яш хьайила, зи балайри зун, гьа яшлу кас хьиз, мичли кваллиз гадарайтlа, зи рикl пад жедачни? А яшлу кас аквадалди гьахьтин югь инсандихь галайди завай гьич фикридизи гьиз жезвачир. Гьа йикъал ават тавун патал вуч авун лазим я? Чна чи аялар мус ва гьикl тербияламишна кланда?..

Вири бубаярни сад туш, я вири аяларни. Гьар са диде-бубадихь вичин тербиядин къайда жеда. Кьилинди - ам дуьзди хьун я. Гьар са аялдахьни вичин кьилих ава. Бязибур лап четин кьилихринбури жезва. Ахьтинбурухь галаз тербиядин кваллах тухудай кьилдин къайдаяр жагуьрун лазим кьведа...

Алай девирда диде-бубайриз, иллаки бубайриз, аялриз фикир гудай вахт кьит хьанва. Пакамаз, аялар ксанмаз, кваллахал физ, няниз, аялар ксайла хквезвай са бязи бубайриз, чпин балаяр акван тийиз, абурухь галаз са келима рахан тийизвай вахтар гзаф жезва. Аялрин бахчадиз фейила, гуьгьунлай школада, ахпа са патяхь келиз, кваллахиз фейила, аял михьиз гуьгьивиликай хкатзава. Ахпа, Аплагьди яргьазрай, аял герексуз, члуру рекье авайбурун жергедиз гьахьна, са дуьшуьшдик акатайла, диде-бубади кье гьилив кьил къазва...

Аялрин тербиядикай рахадайла, зи рикел, сад-садахь галаз алакьада авай са шумуд къиса хквезва. ...Са сеферда члуд йиса авай гада, ксун тавуна, кваллахдила гьамишан геж хквезвай бубадал вил алаз акъвазна.

- Дах, ви са йикъан мажиб гьикъван я? - буба хтана секин хьайила, хабар кьуна гадади.

- Вуна зи мажибдикай вучзава? - хьел кваз, салдиз суалдалди жаваб гана бубади.

- Гьакl, заз чириз кланзавай... - Са йикъан мажиб кье виш манат я...

- Дах, заз са виш манат це ман, - тlалабна гадади.

- Лазим затl за къачузвайди я, ваз пул кьез герек я? - чин члуьна бубади.

- Завай гьелелиг ваз лугьуз жезвач, ам сир я, - явашдиз жаваб гана гадади.

- Ваз закай чуьнуьхдай крар, сирер, пулуьнин дердияр хьанвани? - бубадиз генани хьел атана. Гада, пашмандиз бубадиз килигна, кьил куьрсна, мукьукь кваллиз экъечна.

"Белки, аялдиз вичиз лазим са ктаб къачуз кланзаватла?" - фикирна, буба, гьиле виш манат пулни аваз, гада авай кваллиз гьахьна.

- Аялри, са затl къачудайла, диде-бубадилай хабар къадай адет авайди я, хва. Лугьуз кланзавачтlа, лугьумир, - буба, пул гададин вилик эцигна, ракларихь элкьвена.

- Дах, акъваз! - гада шад хьана, тадиз квачел акьалтна. Ада бубади гайи пул къачуна, ахпа кроватдал алай хьуьцугьандин кланикай мад са виш манат хжудна, сад-садал эцигна, дахдал яргьи авуна. - Дах, ма ваз са йикъан мажиб... Пака захь галаз квалеле акъваз ман... Зун вахь дарих хьанва...

Бубадиз вичин векъивиликай, баладал ихтибар тавуникай регьуь хьана. Ада, гьалт хьана, вичихь икьван тамарлузвай бала кьужахламишна...

... Пуд лагьай классдин учительницади цийи йисан вилик аялрив Аяз-Бубадилай ийизвай тlалабунрин кагъазар хьиз туна. Тарсунин эхирдай абуру вахчуна, учительница кваллиз хтана. Нянин фу тlурдалай къулухъ ада аялри кхьенвай кагъазар келиз башламишна. Са кагъазди ам къарсуьрна, дерин фикирдик кутуна. Гьа и арада кваллиз адан уьмуьрдин юлдаш гьахьна.

- Вуч хьана, вун перишан я хьи? - итимдиз паб пашманзавайди акуна.

- Ма, ина вуч кхьенватlа кела, - лагьана, папа итимдив кагъаз вугана. Кагъазда кхьенвай:

"Гьурметлу Аяз - Буба! Закай телевизор ая ман! Белки, цийи йисуз кванни зи дидени-буба заз килигиз ацукьда. Тахьайтlа, телевизор авай чкада абуруз зун ерли аквазмач...

- Язух аял! Диде-бубадин чими келимайрикай магьрум хьанвайбури ава кьван! - итимди кьил галтадна.

- Я итим, ам чи аялди кхьенвай кагъаз я - е..е..е! - паб итимдиз килигна. Адан вилер накъварай ацанвай...

Гьелбетда, гьамиша аялриз кландайвал авунни дуьз туш. Гьа са вахтунда хьсан патяхь ялзавай, дуьз рекье авай аялди манивалнани виже кьведач. ...Жегьил, чагьдавай руш, са вил буьркьуь я лугьуз, садани гьуьлуьз тухун тийиз амукьна. Са сеферда ада вичин дидедайвай хабар къада:

- Я диде, зи и вил вучиз ва мус буьркьуь хьайиди я?

- Ви виле, бала, аял чlавуз вавай муклратl акьуна...

- Бес вуна зи гьилия а муклратl вучиз вахчуна-чир, диде?.. Ваз ам акуначирни?

- Акунай, бала. За вахчурла, вун шехьзавай... - Вуна завай ам вучиз вахчунач? Зун кьедалди шехьзамайни, диде? - хабар кьуна буьркьуь руша...

"Аялар кьуьлуьн гьамбардал кьезвай верчер хьтин затлар я. Абуру, киш лагьайла, катда, са декьикайдалди мад элкьвена кьведа..." лугьудай зи рагьметлу члехи дидеди. Бес им тарс тушни?..

Чи Конституциядин къанунралди 18 йис жедалди аялри ийизвай члуру кваллахрин, гузвай зиянрин патяхьай вири жавабдарвал диде-бубайрин хиве гьатзавайди я. Гьакl хьайила, аялар гьикъван чи гуьгьивилик, чи къвалал, чи тербиядик кваз хьайитlа, гьакьван жуван рикини секин жеда. Са куьмекдихь, гьидай са стакан чайдихь, са хупl къайи цихь муьгтеж тежервал, кефсуз хьайила, яшар хьана кьуьзуь хьайила, уьмуьрдин эхириджи декьикьайра инсандин къуллугьда, адан кьилихь вичин хайи балаяр галаз хьанайтlа, винидихь суьгьбетнавай хьтин бейгьалар жедайни?. Виридалайни четин тарс тербиядинди я.

Пуд рехъ

Шагьабудин ШАБАТОВ, РФ-дин писателрин Союздин член

ЗУН, жуван хуси дердияр аваз, Москва шегьердиз физвай. Поезд Астрахандай юзайла, чи купедиз проводникди гьиле кьезил кье пакет авай, къакъан буйдин, яцу якларин, чиник серинвал квай яшлу са дишегьли гьана ва адаз бушдиз амай чка къалуьрна. Ада гьиле авай пакетрикай сад къацал эцигна, мукьудай вичел алуькда рекьин парталар акьудна. Ахпа ам дасмални запун гваз михьивилер ийиз фена. Залай гьейри купеда чкадила акъахнавай урус кье дишегьли мадни авай. Абурукай сад залай яшдиз члехиди тир. Гьакl хьайила, цийиз атай дишегьлидик кланик квай чка гун за жуван хивез къачуна.

Гзаф вахтунда дишегьли чахь галаз раханач. Гайи суалризни кьилин, гьилин, вилерин ишарайралди жавабар гудай. Фу нез суфрадихь теклифайлани, ада чара авачиз, регьуьз-кичез са къас сиве твадай. Гагь ам, гьил пеле аклуьрна, квачер качудна, яргьалди хиялрик жедай, гагь дегьилдиз экъечна, пенжердай кьез-физвай тlебиатдин шиклириз килигиз акъваздай. Ахварин хиялдиз феи хьтин арада ам, мурмурдал ацалтна, вич-вичив арадай. Купеда авай чун лагьайтlа, сад-садаз килигиз, кьуьнер чуькьвез амукьнавай.

Са йиф акьатна. Пакаман фу недай вахт хьана. Чакай адахь галаз са касни рахавачир. Ада вичив гвай какаяр, са вечерен пад, кье помидор, ругунвай картуфар акьудна, столдал эцигна. Ахпа жумартвилелди чаз теклифна. Гила адан чинин рангарни, рахунарни накьандалай са хейлин дегьи хьанвай. Гьа икl ам чахь галаз таниш хьана, яваш-яваш вичин дердер ахъайиз башламишна. Фу тlурдалай къулухъ зун жуван чкадал хкаж хьхьана, дишегьлирини чпиз хас тегьерда "регьвел" вегьена. Зазни перишан дишегьлидин уьмуьр ачух хьана...

Зун гьавурда акьурвал, адан ери-бине Астрахандин Речное лугьудай хуьрляй тир. Адан гьуьлни и хуьре (гила рагьметдиз фена) тlавар-ван авай харат ва ракуьн устlар тир. Хуьре адан гьил галуьк тавур са квални авачлдай.

Чпизни вижевай хьтин хьсан квал авалдай. Дишегьли хуьруьн юкьван школада муаллим тир. Абурухь кье хвани са руш авай. Веледри кьилин образование кьачуна. Члехида Москвада Ломоносован тlваруьнихь галай университет кьутьгьна, Курскдин АЭС-да кваллахиз эгечна. Руша Курскдин педагогвилдин институт акьалтlарна. Гьана ам гьуьлуьз фена. Гьевечи хци Саратовдин хуьруьн майишатдин институту яру диплом аваз кьутьгьна. Амни вичихь галаз келзавай са рушал эвленмиш хьана, гьа Саратовда акъвазна. Йикъарикай са юкьуз Саратовдай дидедал кьил члугваз гадани свас ва гьевечи хтул кьведа. Сала цанвай затлар кьураз акурди, хци дидедайвай жузуна:

- Квез яд авачни?

- Насос члур хьанва, чан хва, - жаваб гана дидеди.

- Ам за исятда туькluьр хьийида, - лагьана, салахь феи хва тоқди яна рекьизва.

Йис арадай физвач, 35 йисан яшда аваз, Курскда кваллахзавай мукьукь гадани кьена лагьана хабар агакьзава.

Вахтар физва. Йикъарикай са юкьуз дидедал кьил члугваз рушни езне хквезва. Ибурун тавазивилер акурла, дидедив хажалат гумукьзавач. Са акьван вахт арадай тефенмаз мад абуру хквезва. Эхирни абуру дидедиз лугьузза:

- Диде чан, вун ина текдиз, чун ана жедач, алай вахтунда вал кьил члугваз хквезхьфинни регьят туш. Ша чна вун чи патав хутахин. Квалер чна гуда, пул жуваз кланивал ишлемиша, шейэр чна хутахда. Чаз 4 кваллин секция гузва. Чун авай кье квал

линбуру чна ви квачихь яда. Яшаммиш хьухъ жуваз. Са чкада яшаммиш хьайила, чаз регьятни жеда, рикини архайин.

Гьа икl руша диде са вилел нагьв, мукьукьдални хьуьруьн алаз чlалал гьана.

Рушани езнеди лагьайвал авуна. Чпиз квалер гайивалди аниз экъечна. Диде чеб авай квалериз хутахна. Дуьз лагьайтlа, квалер гайи пул адаз акунач. "За адакай вучзава кьван, - лугьузвай дишегьлиди. - Жуван руш, хтулар тушни? Заз зи пенсия бес жезва, абуру зун гадардач кьван". Йикъарикай са юкьуз, хтулдиз мехьер ийидай вахтунда, руша дидедиз лугьузза: "Мехьер авур гада ви патав хьана кланда". Диде рази жезва. Ахпа квалеле авай шейэр акьудунин буйругь гузва руша.

- Иниз сусан бубади цийи мебель къачува, гьавилляй абуру эцигдай чка герек я.

Авуна рушаз кландайвал.

Амма хтулди, гьар юкьуз-йифиз вичин дустар гьиз, клевиз музыка кутаз, хьваз, кьуьлер ийиз, бадедин ахвар, секинвал атлана. Я езнеди, я рушаз, я хтулдин сусаз лугьуьнкай фийда хьанач...

Члехи хчин суса са юкьуз адаз зенг авуна ва, пака гададин сурал фидани лагьана хабар кьуна. (Урусрихь кьейидан сурал гьар йисуз ам кьейи юкьуз фидай адет авайди я). Абуру пака гьинал гьуьруьшмиш жеда тlа меслят авуна. Свасни кьари сад-садал туьш хьана ва чеб сурал тухудай автомашин гьуьзлемишиз акъвазна. Вахт физвай, маса машинрани свас акъахавачир. Яшлу дишегьлидик меки жезвай. Эхирни ада хьфинин теклиф гана.

- Ваь, диде, лагьана суса, - чун тухуз исятда машин кьведа.

И ихтилатар сиве амаз ам атана акьатна.

- И йикъалай гьуьгьуьниз абуру зал кьил члугваз мукьвал-мукьвал кьез хьана, - давамарзава вичин суьгьбет дишегьлиди. - Са сеферда заз аквазва: сусаз завай са вуч ятлани хабар къаз кланзава, амма лугьуз жезвач. Гьа икl алатна мад йикъар, гьафтеяр. Свас са дердини кьуьна. Нубатдин сеферда зал кьил члугваз атайла, за адавай жузуна:

- Вуна багьишламиша, чан свас, ваз, белки, гьуьлуьз хьфиз кланзавачтlа гьа?

Ам гьасятда зи гарданда аруш хьана. Чун кьеведи яргьалди шехьиз квалчин кьилел акъвазна. За адаз рикин сидкьидай ихтияр гана. Зунни дишегьли я, гьавилляй адан гьавурдани акьуна. Адавай зун кваз такьунайтlани жедай. Амма адан инсанвили кьейи хчин свас заз генани мукьва хьуьуна.

Гьуьгьунлай абуру кьеведин зал кьил члугваз атанвай. Абуру заз чеб Астрахандиз (сусан цийи гьуьл гьанай я) гьуьлуьн диде-бубадал кьил члугваз хьфизвайди ва зазни, хайи еририхь вил галатlа, теклифзавайди лагьана. Заз сифте пара шад хьана, ахпа за фикирна: зун гьиниз, нин патав хьфида? Хайи квал амач, захь нин вил гала? Ятлани зун абурухь галаз хьфиниз мажбуру хьана. Дуьз лагьайтlа, сусан цийи мукьвабуру зун лап хьсандиз кьаршиламишна. Са шумуд йикъалай жегьилар хьфена, зун амукьна. Чеб са вацралай кьведа, ахпа зунни хутахда лагьана.

Гиля, абуру кьедалди, завай акъвазиз хьанач. Рикияй агьзур жуьредин хиялар физвай. Сергейни Мария акьван хьсан инсанар тир хьи (сусан цийи гьуьлуьн диде-буба), зун хьфизва лагьай ван галуькайла, абуру кьеведин шехьнай. Курский вокзалдин ракуьн рекьелай яргьи муьгь алайди я. Мукьуьн атlа кьиле - зун яшаммиш жезвай квал. Зун гиля хияллу хьанва. Зи вилик пуд рехъ акъвазнава: рушан кваллиз хьфидани, жуван кваллиз, тахьайтlа, гьа мукьквелей ракуьн рекьин рельсерал хкадардани? Чидач, гьи рехъ хкьядатlа. Зи кьилиз тlал акьудзавайдини гьа месэла я...

Зун хтана жуван хуьре хизандин патав гва, рикияй а фагьир дишегьли акьатзава. Яраб ада гьи рехъ хкьанатlа?..

Чкадал таниш хъана

Хазран КЪАСУМОВ

Алатай гьафтеда Сулейман-Стальский райондиз "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин руководитель Залкип Къурбанов ва Дагъустан Республикадин архитектурадин, эцигунрин ва ЖКХ-дин министр Ибрагим Къазибеков мугьман хъана. Идан асул метлебни райондин агъалияр дигидай ва хъвадай целди таъминарунин месэладихъ галаз чкадал таниш хъун тир.

Сифте райондин кьил Нариман Абдулмуталибован кабинетда З.Къурбановахъ галаз гьуьруш кьиле фена. Ана "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин руководителдин заместителар тир Багъиш Чаниева, Шамил Османова, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Гьамидулагъ Мегьамедова, райондин депутатрин Собранидин председатель Штибег Мегьамедханова, райондин кьилин 1-заместитель Лацис Оружева, жавабдар маса кьуллугъчири иштиракна.

Н.Абдулмуталибова кьейд авурвал, "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дихъ галаз санал сих алакьада аваз кьвалахуналди, районда агъалияр дигидай целди таъминарунин рекъий гьар йисуз еке кьвалах тухузва. Алай йисузни, вацара яд тимилай авайтани, агъалийриз, хуьруьн майишатдин карханайриз дигидай цикай кьитвал хъанач, хуьруьн майишатда кардик кутур проектрини планда кьалурнавайвал кьвалахна.

Сихдаказ кьвалахунай, гьар са рекъий гузвай куьмекдай райондин кьили З.Къурбановаз чухсагъул лагана.

З.Къурбанова вичин рахунра кьейд авурвал, "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин руководителди дигидай целди таъминарунин патяхъай гьар са касдин, гьар са хуьруьн поселенидин администрациядин вилик жавабдарвал гьиссзава. Гьавилий Герейханован кьаналдал мягькемарунин ва Кировский кьаналдал цийикла туькьур хъуьнин кьвалахар тухвана.

Гуьруьшдал "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-ди тухузвай кьвалахдиз РД-дин Халкъдин Собранидин депутат Гьамидулагъ Мегьамедова, райондин хуьруьн майишатдин ва суьрсетдин управленидин начальник Мегьамедзагъид Бабаева, райондин Общественный палатадин председатель Алимет Мейлановани рази жедай кьимет гана.

Гуьруьшдидлай гуьгъуьниз райондин кьил Н.Абдулмуталибов, "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин руководитель З.Къурбанов, райондин администрациядин жавабдар кьуллугъчиар, СКФО-дин гуьзчивалдай департаментдин начальник С.Никитин, РД-дин архитектурадин, эцигунрин ва ЖКХ-дин министр И.Къазибеков, адан заместитель З.Залки-

пов "ШЕР" ООО организациядин векиларни галаз майишатрин арайра авай Кировский кьаналдал цийикла туькьур хъуьнин кьвалахар кьиле тухузвай чкадал фена.

Малум хъайивал, вичин яргивал 7565,46 метр тир кьанал Сардархуьруьн кьилихъай башламиш жезва ва Курхуьруьн патав кьван физва. Эцигунрин участокдик кьанал тухузвай рехъ, яд зарбдиз авахъдай, гьакни селлер кьвайила, яд ахъайдай майданарни акатзава. Санлай кьачурла, кьаналдин яргивал 9750 метрдиз барабар жезва, адак "Групповой водопровод Сардаркент-Даркуш-Казмаляр" проектдай эцигнавай 2225 метрдин кьанални акатзава. И кьанал реконструкция авуна акьалттарайла, 2500 гектар чилер цик акатда. Кьаналдин рехъни Алкъвадрин ва Курхуьруьн поселенийрин члурухъан участкрай фена.

Проекта кьалурнавайвал, кьанал 7565 метрдин яргивал аваз реконструкция ийида, идакай 3329 метрда бетон твада, 4236 метрда яд ачух чилйай тухванвай кьаналдай фида.

Санлай проектдин сметадин кьимет 12,753 млн манат я. "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-ди пудратдин "ШЕР" организациядихъ галаз кутуннавай икьардин бинедаллаз объектдал кьвалахар 2018-йисуз акьалттарда.

Пешекарри гьисабзавайвал, кьанал реконструкция хъуьну икьван чьавалди кутунвай багьларни уьзюмлухар хуьдай, Кьварчагъ дердин кьуд хуьруьн чилерал инвестиционный чехи проектар кардик кутадай, 2500 гектар члурухъан чилер дигидай участокриз элкьуьрдай мумкинвал гуда. Идалайни гьейри, кьанал цийикла туькьур хъувурла, Алкъвадрин, Курхуьруьн, Кьулан Сталрин, гьакни Табасаран райондин са шумуд хуьруьн агъалияр дигидай целди таъминариз жеда.

РД-дин архитектурадин, эцигунрин ва ЖКХ-дин министр И.Къазибеков ва "Минмелиоводхоз РД" ФГБУ-дин руководитель З.Къурбанов объектдал тухузвай кьвалахарилай рази яз амуьна. Абуру кьейд авурвал, объектдихъ район яшайишдинни экономикадин рекьерай вилик тухунин карда еке метлеб ава, гьавилий республикадин талукъ кьурулушри объект вахтунда ишлемишиз вахкун патал куьмек гуда.

Республикадин меркездай атанвай багъа мугьманар "Сардаркент-Даркуш-Казмаляр" водоводдал алай михъи ийидай тадаракриз килигна.

Эхирдай Н.Абдулмуталибова райондиз атунай, тухузвай кьвалахдихъ галаз мукьувай таниш хъунай И.Къазибековаз, С.Никитиназ, З.Къурбановаз ва амай мугьманриз чухсагъул лагана.

Абдулафис ИСМАИЛОВ

Къурушрин твар-ван авай Гьасанбековрин тухумдай тир Гьашиман хва Казим вири уьлкведа машгур тир и хуьруьн жемьатдин, бубайрин адетралди тербияламиш хъана. Гьахълувал кьан хъун, чьехидаз гьурмет, инсандиз хъсанвал авун, адаз кумек гун, жемьатдиз жезвай хийир-зарардай кьил акъатун, зегьметдал рикъ хъун - ибур Казим Гьасанбекован кьилихдиз хас ерир я.

Казим Гьашимович Кьиблепатан Дагъустандин тьебиатдин гуьзелвилерал ашукъ хъанвай кас я. Иллаки Мегьарамдхуьруьн райондин кьетленвилерал. Анжах ам мягьтел жезвай: ихътин девлетрин иесиар яз, чи инсанар икьван кесибиле вучиз яшаммиш жезва? Аллагъди ганвай и девлетрикай вучиз хийир-лудаказ менфят кьачузвач? Гьар сеферда Цийи Филерин

зегьметдин гьакь вахт-вахтунда кьачузва. Налогар тайинар-навай вахтара гузва. Майишатдал са жуьредин буржарни алач.

■ Эгер сир тушта, майишатда кьвалахзавайбуруз са вацран зегьметдин гьакь гьикьван гузва? - хабар кьуна за.

- Гьар вацран зегьметдин гьакь 15 агъзур манатдив агакьнава. Идалай гьейри, сезондин варцара премиярни гузва. Продукция маса гузвай кьиметар шазанбурув гекьигайла агъуз аватнава. Амма чна зегьметдин гьакь агъузарзава.

Казим Гьашимовича лугъз-вайвал, сифте йисара хъсан кьазанжияр жезвай. И карди адаз теплицайри кьунвай майдан саки са гектардив агакьна гегьеншардай мумкинвал гана. Кьейд ийиз кланзава хь, Гьасанбекован фермервилин майишатди 3,5 гектарда уьзюмлухни кутунва. Абурухъ хъсан гелкьуьн тешкилнава. Кьведай йисуз

гьайтла карханайриз, майишатриз маса гузвай газдин, электроэнергиядин кьиметар агъалийриз гузвайдалай гьикьван багъа ятани, абурун кьиметар йисалай-суз хкажзава. Килиг садра, продукция маса гайила жезвай пулдикай саки 40-50 процентдив агакьна чна газдихъ, 25-30 процент рабочийриз зегьметдин гьакь яз, 10 процент химикатрихъ гузва. Майишатдихъ амуькьзавайди лап хъсан дуьшуьшда вини кьил анжах 10 процент я. Гьа идахъ майишатдин амай дердиярни авуна кланзава.

■ Лап хъсан, бес государство кьумек гузвачи? Хуьруьн майишат вилик тухун патал тайинар-навай грантар, гузвай дотацияр, кьезилвилер?

- Государстводи заз гузвай са куьмекни авач. Фермерриз куьмек гун гьакан гафар яз амуькьзава. Маса кар хъанач, газдин кьимет хъайитани са 20-25 процентдин агъузариз жедаччи?

Рикъиз хуш кар

хуьруьз вичин мукьва-кьилийрин патав мугьманвиллиз атайла, ада хуьруьнвийрин вилик и суалар эцигзавай, абуруз жуьреба-жуьре теклифар гузвай. Амма, вучиз ятани, вилиз аквадай хътин дегишвилер жезва-чир.

Эхирни Казима вичи чешне кьалурна. Ам Махачкъалада са куьникайни дарвал авачиз, дин-джиз, архайинвиле яшаммиш жезвай. Адахъ меркезда пластикдин шейэр гъазурдай вичин хуси кархана авай. Четинвилерал гьалтдайди, чьехи кьазанжияр тежедайди чизвайтани, К.Гьасанбекова промышленностдин кархана маса гана, арадал акьвазай пулдихъ Филерин хуьруьн кьерехда теплица эцигна.

Менфятлу майишат туькьурун патал Казим Гьашимовича Самур вацун кьере садан темягни авачир, кьванери кьунвай чил арендадиз кьачуна, паталай герек еридин накъв гана, ам кьук ва минеральный мианардай шейэр кутуналди девлетлу авуна. Нетижда Кьиблепатан Дагъустанда сифтебурукай сад яз Мегьарамдхуьруьн районда промышленный жуьредин теплица арадал атана. Вад касдиз гьамиша, цуд касдизни сезондин варцара кьвалахдай чкаяр хъана.

Майишатда асул гьисабдай виниз тир еридин сортарин помидорар, афнирар гьасилзава. Продукция Дагъустанда, Ростов, Москва ва маса шегьерра маса гузва. Кьвалахзавайбуру

ципицрин сифтегьен бегьер кватлиз жеда. Им мад са 5-10 касдиз кьвалахдай чка ава лагъай чал я.

Гила четинвилерал гьалтзава. Вучиз? Себелар?

Сад лагъайди. Теплицайрин кьадар регионда йисалай-суз гзаф жезва. Им, гьелбетда, муьштерияр патал хъсан кар я: базардин кьиметар агъуз аватда.

- Идахъ галаз сад хъиз, - лугъзва К.Гьасанбекова, - шейэр гьасилзавайбуру конкуренциядик экечлуни кьиди продукциядин ери хъсан, зегьметдин бегьерлувал хкаж ва производстводин менфятлувал винизди жеда. Амма чи шартлары, государстводин патай куьмек, кьезилвилер авачирвилляй, продукциядин жуваз акьваззавай кьимет лап багъади я. Нетижда фермерар кьлевера гьатзава. Лугун герек я хь, хейлинбуру, хъсан хийир жедайдак умуд кутуна, теплицаяр банкдай кредитар кьачуна эцигнава. Виридаз чизвайвал, чина кредитар кьадарсуз агъурбуру, тьебии газ, электроэнергия лап багъа я. Гьавилий банкдив процетарни галаз буржар вахкудай вахт алуькьайла, са кьадар теплицайрин майишатри сезон хийирдин чкадал зарар хъуналди куьтыгъзава. Бязибуру чпин теплицаяр кардик кутур кьвед лагъай йисуз маса гузва. Себел сад я: умудар кутур хийир жезвач.

- Алатай сезон чна, четинвилер ачалтнатани, зарар авачиз куьтыгъна. Алуькьзавайди гьикъи жеда тла, чидач, вучиз ла-

Лугъзва хь, теплицаяр коммерциядин карханаяр я. Теплицаяр коммерциядал машгулбуру туш, абуру инсанри недай продукция гьасилзава. Гьич са уьлкведани государстводин куьмек авачиз хуьруьн майишат агалкьунралди вилик тухвана, чьехи кьазанжияр кьачузвайди туш. Туьркияда, Израилда, вилик фенвай саки вири уьлквейра хуьруьн майишатдин продукция гьасилзавайбуруз дотацияр гузвайди я. Яргал-мукьвал чи уьлкведани гьакъи жеда.

Казим Гьасанбеков, амай вири фермерар хъиз, вичин рикъиз хуш шей гьасилунин кардал машгул хъанва. Амма, кьвалахна-кьвалахна, ийизвай карди бегьем хийир тагузвайла, адакай бажагъат мад хуш кьведа.

Казим Гьашимовича хуьруьн майишатда гузвай дотациярикай, экономикадин жигьетдай хийир-зарар хуьникай лагъай гафариз кьуват яз заз кьейд ийиз кланзава. Европада вилик фенвай, дуланажагъ хъсанзавай уьлквейра хуьруьн майишат эвелни-эвел обществодин уьмуьрдин социальный хел яз гьисабзава. Яни хуьруьн майишатдин карханайрилай (фермеррилай) пулдин кьазанжияр (государстводин бюджетдиз гузвай такьатарни кваз) гьун ваъ, виниз тир еридин, ужуз продукция гьасилун, агъалийрин игътияр таъминарун, экология хуьн итемишзава.

Им гзаф такьатар герек кьезвай, багъаз акьваззавай кар я. Гьавилий государстводи фермерриз бес кьадарда куьмек-карни гузва. Месела, вич чкьидай гьалда аваз (Англия жкечзава), кризисда гьатзавай Евросоюздин уьлквейра, прессада хабар гузвайвал, фермеррин продукциядин кьиметдин 45-50 процент государстводи гузвай субсидийрал гьалтзава, Японияда ва Финляндияда - 70 процентдив агакьна. Чи уьлкведани - 3,5 процент.

Алай вахтунда чун четинвилера аватлани, чьехи девлетрин иеси тир чи уьлкведи Европа кьулухъ тадай девир мукьвал алайдак умуд кутазава.

1990-йисалди ханвай аялрихъ гелкъуьнай

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Тамам са вацралай артух вахт я интернетда, иллаки социальный сетра ва инсанрин сиверани "1990-йисалди ханвай аялрай" дишегълийрин пенсийрал пулар алава хъийизва лугъуз ва нер-сесер акъатна. И кардихъ галаз алакъалу яз Россиядин Пенсийрин фондунин (ПФР) са къадар регионрин отделенийра, гъа жергедай яз чи республикадани еке къалабулук арадал атана. Дугъриданни, 1990-йисалди аялар ханвай ва абурухъ аялдин йисни зур тамам жедалди гелкъуьнай дишегълийрин пенсийрал пулар алава хъийизва, ихътин мумкинвални 2015-йисалай ава. Кар анал ала хъи, аялрихъ гелкъуьнай хкъезвай пуларин къадар са акъван екеди туш. Бязи вахтара аялрихъ гелкъуьнай девир зегъметдин стаждикай хкудайла, пенсиядин къадар тимил жезва, яни цийи къайдада пенсия гъисабуникай хийир авач. И месэладай къил акъудун патал чун мукъвара РФ-дин Дагъустан Республикада авай Пенсийрин фондунин управляющийдин заместитель Н.М.СУЛЕЙМАНОВАХЪ галаз гуьруьшмиш хъана...

■ Нурулагъ Мегамедович, "Аялрихъ гелкъуьнай пенсиядин къадардиз цийи къилелай кихлигун" - идан гъавурда гъик акъун лазим я?

- Дугъриданни, пенсиядал пул алава хъхъунин месэладиз, Россиядин гзаф регионрин хъиз, Дагъустандин агъалийрини эхиримжи вахтунда итиж авун артух хъанва. Страховой пенсийрин къадардиз цийи къилелай кихлигун а кардикай ибарат я хъи, аялрихъ гелкъуьнай йисни зур вахт баллар гуналди эвезава. Календардин са йис патал агъадихъ галай къайдада баллар тайинарнава:

1,8 балл-йисни зур жедалди сад лагъай аялрихъ диде-бубадикай са кас гелкъуьнай;

3,6 балл-йисни зур жедалди къвед лагъай аялрихъ диде-бубадикай са кас гелкъуьнай;

5,4 балл-йисни зур жедалди пуд ва къуд лагъай аялрихъ гелкъуьнай.

ИкI, са аялрихъ гелкъуьнай 2,7; 2 аялрихъ - 5,4; пуд ва 4 аялрихъ гелкъуьнайни (гъар садаз) 8,1 балл гузва.

2017-йисан 1-апрелдилай пенсиядин са балл 78,58 манат я. Талукуь тирвал, 2,7 баллдай - 212,17; 5,4 баллдай - 424,89; 8,1 баллдайни 636,5 манат алава хъезва.

Инал лугъун лазим я, "страховат тавунвай вахт" аваз, ам стажда къалурдайла, пенсионер патал хийирлу вахт фикирда къазва. Ихътин дуьшуьшра умуми зегъметдин стаждикай, гъа гъи-

сабдай яз, "къезилвилер авай" стаждикай къвалахзавай вахт хкудзава, гъакIни и вахтунда ганвай мажибни атIузва.

■ Йисни зур тамам жедалди аялрихъ гелкъуьнай девир квачиз, пенсионный баллар къезвайбурук мад ву жар акатзава?

- Баллар чара ийизвай, яни страховат тавунвай вахтарик, мадни акатзава: армиядин жергеира къуллугъзавай вахт, зегъметдиз къабилвал авачир инсандихъ - I группадин инвалиддихъ, инвалид-аялрихъ, 80-йисалай алатнавай касдихъ гелкъуьнай девир ва икI мад ксар. Тамамдаказ идакай малумат WWW.pfr.ru сайтда ганва.

Эгер страховат тавунвай вахтар гъисаба къуналди пенсиядин къадар тимил жез хъайитIа, цийи къилелай гъахъ-гъисаб ийизвай.

■ Пенсиядин гъахъ-гъисаб цийи къилелай гъахъ-гъисаб ксариз ийиз жеда?

- 2015-йисалди пенсиядиз экъечнавай ксаривай цийи къайдадикай менфят къачуз жеда. ГъикI хъи, 2015-йисалай къуллугъ гелкъуьнай ксар патал ам тайинардайла хийирлу вариант хъянава. И месэладиз мад кихлигунин лазимвал авач.

■ Нурулагъ Мегамедович, пенсиядиз экъечдайла, баллар фикирда къуна вучиз пенсия тайинарзавач?

- Баллрин къайдада пенсия тайинарунал 2015-йисалай элячIнава. Зегъметдин стаж зегъметдин книжкада тайинарнавай кхъинрал бинеламиш хъана тайинарзава, аялрихъ гелкъуьнай вахт ана къалурзавач. Пенсиядиз экъечдайла эгер дишегълиди аялрин шагъадатнамаяр гъанваз хъайитIа, аялрихъ гелкъуьнай девир закондин виликдай авай къайдайрал амална гъисаба къазва.

Са мисал гъин. Пенсионер дишегълиди 1979-1988-йисара ханвай къве аялрихъ гелкъуьнай девирдин жигъетдай цийи къилелай гъахъ-гъисаб авун тIалабна. Къве аялрихъ гелкъуьнай патал 3 йис вахт зегъметдин стаждикай хкудайла, яни баллрин къайдада пенсия тайинарлайла, адан пенсиядин къадар тимил хъана. ИкI муькуь дуьшуьшда-дишегълидиз 3 аял авай, адан пенсиядал 150 манат алава хъхъана. Гъаниз килигна, гъар са касдин пенсия къилди гъисабна кланзава. Садбуруз и къайда хийирлу жезва, муькуьбур патал - ваъ. И жигъетдай гзаф аялар авай дидеяр тир, аялрихъ гелкъуьнай девир къелунрал гъалтнавай, гъакIни тимил мажиб авай къвалахрал зегъмет чIугур дишегълийрин пенсиядал виле аквадайвал пул алава хъжеда.

■ Баллрин къайдада пенсия тайинарун патал гъахътин документар лазим къезва? Аялар яргъара яшамеш жезваз, документар (оригинал) гъилик квачиз хъайитIа, вуч авун лазим я?

- ПФР-дин территориальный органдиз вугун патал паспорт (къецепатан уьлквейрин паспорт, къуллугъдин рекъий паспорт...); аялрин шагъадатнамаяр, эгер абур авачIа, ЗАГС-дай аял хунин гъакъиндай справка герек я. Арза, госкъуллугърин порталдикай менфят къачуна, электронный къайдадани вугуз жеда. Идалай къуллугъ 5 юг алатдалди пенсионерди ПФР-дин территориальный органдиз лазим документар (винидихъ къалурнавай) агакъарун лазим я. Эгер вахтунда абур агакъар тавуртIа, электронный къайдада ганвай арза гъисаба къадач. Мадни документар ва арза МФЦ-дани вугуз жеда.

■ Нурулагъ Мегамедович, маналу суьгъбетдай куьн сагърай!

Куьне МФЦ-дикай менфят къачузвани?

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Алай йисан 1-паюна Ахцегъ райондин МФЦ-диз (Многофункциональный центр) гъар жуьре къуллугърин патахъай ва меслят-куьмек кланз 15 агъзурдалай артух агъалияр атана. Абурукай 13 500 касдиз гъукуматдин ва муниципальный къуллугъар авуна. Асул гъисабдай районгъалияр чилерин месэлайрихъ галаз алакъалу яз Росреестрдинни Кадастровый палатадин рекъий куьмекар кланз къезва ва абурув гъахътин куьмекар агакъарни ийизва. ИкI, 2017-йисан январдилай июлдалди райондин "3и документар" центрада 11 100-далай артух ксариз чилерин гъакъиндай къуллугъар авуна.

Алай вахтунда МФЦ-дин къвалахда важиблу чка агъалияр госкъуллугърин сад тир порталда (ЕСИА) регистрацйа авуни къазва, гъикI хъи, РД-дин Кыл Рамазан Абдулатипова и месэла вахтунда къиле тухвана бегъмарун республикадин вири муниципалитетринни идарайрин вилик къетивилелди эцигнава.

ЕСИА къурулушда регистрацйа хъанвай касдивай неинки муниципальный къуллугърин порталдикай менфят къачуз жеда, гъакI адан вилик Гъукуматдин официальный пара маса къуллугърин гъакъиндай гегенш мумкинвилер ачух жезва. Месэла, адан куьмекдалди, гъатта МФЦ-дизни тефена, къвалел

компьютердихъ ацукъна, коммунальный гъакъияр, кредитрин взносар гуз, загранпаспорт къачуз, автомобиль регистрацйа ийиз, духтурдин къилив фин патал учир къаз ва «онлайн» къайдада пара маса крар асандиз къиле тухудай мумкинвал ава. Идалайни гъейри, гележегда гъар жуьре арзаяр кхъинни асант я: са сеферда и къурулушдин хуси кабинетда гъатнавай рекъемар (персональные данные) амуькзава къван, лазим атанмазни акъудиз жеда.

Къейдин, гъилевай йисан ругуд вацра райондин МФЦ-да регистрацйа авунвай 4217 касди электронный Гъукуматдин мумкинвилерикай - ресурсрикай агалкъунралди менфят къачузва. Гекъигун патал, шаз ина анжах 3691 кас регистрацйа авуна. ЦIи и къвалах мадни активламышнава. Теклифзава: госкъуллугърин ЕСИА порталдикай менфят къачу, куь вахт къенят жеда.

Хабар къазва - жаваб гузва

Чаз, Сулейман-Стальский райондин Къулан СтIалдал яшамеш жезвай Играмудин Халикъовалай чар атана. Ада кхъизва:

"Гъуьрметлу "Лезги газетдин" редакция. И чар кхъиниз зун мажбур авурди агъадихъ суьгъбетзавай агъвалат я.

Чи, Сулейман-Стальский райондин, центрадал - Къасумхурел, "халкъдиз регъят хъун паталди я" лагъана, вшежевай са идара ачухнава. Тварни ганва "Мои документы".

Валлагъ, ихътин идара авайди чир хъайила, зун бегъем шад хъана. Жуван дерди гъаз зун и цийи чкадиз, герек чарар-цIарарни къачуна, фена. Заз алай вахтунда цийи истемешун тир къвалин ва чилин (къвалихъ галай) "зеленка" лугъудайди туькуьриз кланзавай.

Виликамаз инин сагъибри, чпин къуллугърин гъакъи я лагъана, 4350 манат пулни къачуна. Мукъвара ви къвалах туькуьуда лагъана, зун, яшлу итим, гъуьрметдивди рекъени хтуна.

Вилив хвена, гъайиф, кар туьквенач. Вахтар фенатIани, зи умуд гъеле атIанвачир. Къевай жезвачIа, тIалабна за, зи пул вахце, масаниз фида зун.

А ксари завай сбербанкда къилди книжка ачухун тIалабна, пул гъаниз хъияда лагъана. За лагъайвал авуна, амма книжкадиз хтайди 2000 манат хъана. Бес амай пул? Зи къвалахни туьквенач, пулни фена...

Зун и идарадин чIехидан патав арзадиз фена. Ада жаваб гана хъи, бес 1500 манат пул чпи авур "къуллугърай" къачуна, 450 манат госпошлина (гъукуматдиз ганвай налог) я, амайдени - "чилин зеленкадай"... Тажуб жезва зун: тавур крарин гъакъи и "сагъибри" вуч паталди къачуна завай?"

Месэладай къил акъудун патал "Лезги газетдин" культурадин отделдин редактор Э.Шерифалиев Дагъустан Республикадин МФЦ-дин юридический отделдиз фена ва ада и суалар пешекарин вилик эцигна.

Юридический отделдин къуллугъчийри жаваб гайивал, МФЦ - им властдин къурулушрин, маса идарайринни агъалийрин арачи я. Агъалияр, гагъ са, гагъ маса идарадиз фена, учирра акъвазна, йисаралди чпиз герек документар туькуьриз клевера гъат тавун патал МФЦ-ри куьмек гузва. МФЦ-дихъ пулсуз ва коммерциядин къуллугъар ава. Хусуи эменни регистрацйа авунин шагъадатнамадикай рахайтIа, ам къачун патал сифте чилин, къвалин технический план туькуьрун лазим я. Играмудин Халикъован суалдай акъвазайвал, ада къвалин "зеленка" къачун патал чилин технический план туькуьрун лазим я. ИкI, чилин шагъадатнамайриз талукуь яз 350 манат, къвалинбуруз талукуь яз 350 манат госпошлина къачунва. Технический план коммерциядин къуллугъ я ва адан къимет 3500 манат тир. А пулар МФЦ-да авай терминалдин куьмекдалди ганва. ИкI, арза-

чидив пуд квитанция хъун лазим я. Вири санлай 4350 манат жезва. Аквар гъаларай, технический план туькуьурдайла, картадал арзачидин чил къуншийрин чилин участокрин сергъятра гъатзавай. Им виликрай технический планар чIурукIа туькуьурнаваз хъунин лишан я, гъаниз килигна И. Халикъован участокдиз техплан туькуьуриз хъанвач. Гъавилей МФЦ-ди вичи авур тамамди тушир къуллугъдай 3500 ваъ, 1500 манат къачунва, 2000 манат касдив вахканва. Санлай къве госпошлинадин 700 манат МФЦ-ди ваъ, Росреестрди къачузвайди я ва а пул гъиле-гъилди, къанунди истемешзавай вири идарайризни хабар хъана, абурун счётриз фена. 150 манатни пуд операциядай терминалди къачунвай комиссия я.

МФЦ-дин векилри къейдзавайвал, картадал садан чилин участок масадандал гъалтунин месэла чи республикада гзаф дуьшуьш жезва. Ихътин вахтунда арзачиди вичин къунши, яни нин чилин участокдин сергъятрал вичин чилин сергъятар гъалтзавайла, гъа кас жагъурна, гъада цийи техплан туькуьур хъийидайвал авун лазим я.

Баркаллу зегъметди таж алайди

Аллагъяр АБДУЛГЪАЛИМОВ,
Хтун-Къазмайрин хуър

ГАГЪ-ГАГЪ инсандин умуър гурлу вацлуз ухшар жеда. Вацлун гьунар, гурлувал ва гужлувал, гьелбетда, акахъзавай булахривай я. Бес инсандин? Адаг гужлувал - архайралди, мукъва-кылийралди, ярар-дустаралди, туклвей хизандалди, руьгдин вафалу-вилелди, Ватандин ва халкъдин вилик вичин жавабдарвал гьисс авуналди, анна-мишуналди...

Зи ихтилат - сугьбетни ажайиб къисметдин, саки зур асирдилай гзаф вахтунда Меьгарамдхуьруьн ЦРБ-дин акушер-виле квалалахай Зейдуллагъан руш **ФЕР-ЗИЛЛАЕВА Ламунатакай** я.

Ламунат 1937-йисуз Меьгарамдхуьруьн райондин Билбилхуьре Эфендиев Зейдуллагъанни Бигидин хизанда дуньядал атана. Дар йисар тир. Хуьрера яваш-яваш колхозар тешкилзавай, ризкъ-идикай кытвал авай. Гьавилляй жегьилар, хизанар таз, пата-кьерехдиз физвай. Бигидин умуьрдин юлдаш Зейдуллагъанни, цуьк хьтин руш Ламунат квалале туна, Бакудиз физва, нафтгадин мяденра зегъмет члугвазва...

Хизандин патав хьун важиблу яз акуна, са къадар вахтарилла Зейдуллагъ хуьруьз хквезва.

Хизандин шадвал яръгалди фенач. Дуньядик къалабулух квай. Фашизмди къил хкажнавай. Ватандал чулав цифер кватл хьана. Хуьрерай жегьилар дяведиз физвай, дидейрин риклер цлразвай, сусарин вилер накъарив ацлвалле. Зейдуллагъанни Ватан хуьз рекъе гьатзава. Шаир-виллин гьисс квай Бигиди ам ихьтин цларалди рекъе твазва:

*Гуьзлемишда, къвазна синел,
Тамир душман чи пак чилел.
Сад Аллагъдин регъимдик кваз,
Фад хъша вун гъалибвал гваз...*

Фронтдай чарар кьериз-цларуз хквезвай. Чарара авай келимайри хизандин рикл секинарзавай, теселли гузвай: душман тергда, гъалибвал къазанмишда... 1945-йисан майдин вацра хтай пуд плен чарчи хизан къарсурна, дунья дар хьана. "А чарче "гел галачиз квахьна" лугъудай къайи хабар авай. Дяведа санал хъайи луткунвиди (Ахъегь район) Зейдуллагъ рагъметдиз фейидакай, ам вичи фаракъат авурдакай хабар агакьарнай. "Гъайф хьи, а касдикай са малуматни чаз чир хьанач", - лугъузва Ламунат ваха.

Эфенди бубадиз (Зейдуллагъан дах) хва телеф хьанвайди якъин чир хъайила, ада вичин гададин свас Биги рекъел гьизва: "вун, чан бала, жегьил я, аял чна хуьда. Вун гъуьлуьз хъфена кланда..." Бигидиз вичин аялдин гьил ахъайиз кланзава. 1948-йис тир. Эхирни дяведин цаярай хтанвай, вичел геле гуьллейрин хирер аламай гиливи Саидов Абдуллагъах галаз хизан кухтазва. Ламунат Эфенди бубадинни Зейнабан патав гумкъзава...

1-4-классар Билбилхуьре, 5-6-классар Вини Ярагдал клелай Ламунатахъ буба амачир, диде гъуьлуьз хъфенвай, адахъ галаз са алакъани авачир. Дидеинни бубадин тавазвилерикай маьгурм хъайи руш, аялвал такуна, члехи жезвай... 1950-йисуз Эфенди буба рагъметдиз физва. Нурмет имиди (Зейдуллагъан стха) Ламунат Дербентдиз хутахзава, Ленинан куьнеда авай 3-нумрадин школада 6-класда ацукъар хъийизва. Урус члал чин тийизвай Ламунатаз гзаф четин акъвазвава. Амма дурумлу зегъметди, гзаф алахъуни вичин бегьер гузва - руша юлдашрив

агакьар хъийизва. Лап хъсан къиметар аваз, 1958-йисуз юкъван школа акъалтарзава. Гьа и йисуз Ламунат Дербентдин медучилищедин акушервиллин отделенидиз гьахъзава.

- Дербентда заз имидин квалале хъайи йисар рикел хкиз кланзава. Белки, зи къисмет гьахътинди я - четин бахт. Гафуналдини кардалди куьмек гайи, къуьн кутур виридаз за икрамзава. Четин виридаз тир. Дяведилай гуьгъуьнин дар йисар. Фу къит, меъки хъуьтлер... Чна, аялри, каникулрин вахтунда колхоздиз куьмекар гудай, никлерай къилер кватл хъийидай. Юкъуз члугур зегъмет тимил акваз, зи дидеди, къуьлуьн къилер юкъуз хада лугъуз (чимивилляй), гвенар йифиз гуьз хьана. Ял ядай вахтунда дяведа авай аскерриз элжекар, гуьлуьтар храдай. Чаз, аялриз, колхоздай зегъметдин йикъарай къуьл ва маса продуктар гудай. Са гафуналди, дяведин заланвал, аскеррал хъиз, далу пата амай яшлу итиррал, дишегьлийрал, аялрин назик къуьнерални алай, - рикел хкизва Ламунат ваха.

Ламуната медучилищедин директор Марья Савельевна Цигарашвилдин гафар рикел хкизва ва адан келимайрикай вичиз вири умуьрда тарс хъайиди кьейдзава. Ада икь лагъанай: "Килиг, рушар, куьне хъянавай рехъ четинди, амма баркаллу я. Югъ-йиф талгъана, зегъмет члугуна, клелна кланда. Кивачел залан дишегьли куь чиниз, гъилиз, мецез килигзава - квевай куьмек клан жеда. И вахтунда куь патав члехи духтур, я квез тарс гайи муаллим жедач - вири крар квейла аслу жеда, куь чирвилелай... Квез хъсан рехъ ва агалкъунар хуьрай"...

Училищедая клелдай вахтунда Ламунат рушарин интернатда хьана. Ана тарсар гузвай муаллимарни яшаммиш жезвай. "Белки, гъавилляй ятла, за медучилище лап хъсан чирвилер, къиметар аваз куьтягъайди?" - мили хьтин хъверзава Ламунат ваха.

1960-йисан 14-июлдилла Ламуната Меьгарамдхуьруьн райбольницада акушервиле квалалахиз башламишна.

- Ксуан тавур йифер, кивачел залан дишегьлийрин квилехъ акъудай, датлана абуруз дава-дарман авун, вахтунда куьмек гун, гелкъуьн - ибуру гъвечи духтурдин везифаяр я, - лугъузва Ламунат ваха. - Гьа сифте декъикайрилай башламишна, чалай аслу я бицекрин умуьр. Жуван аял вахтар рикел хквез, за абуруз къуй куь умуьр бахтлуди, экуьди, къилел диде-буба алайди хуьй, зи бицекер! - лугъудай.

Шумуд сеферда иви физвай дишегьлийар ажалдин къармахрай ахъудна. Хъиядай иви гьамиша жедачир. Ам агакьдалди акъвазиз жезвачир, тади гьалда Ламунат ваха вичин иви гуз хьана - адан иви сад лагъай группадинди я.

"Зун зи къисметдал рази я. Яргъал йисарин зегъметда зал гьалтай инсанриз куьмекар гуз алакьна. Инсандихъ идалай члехи бахт жедади?" - лугъузва тежрибалу пешекарди.

Квалахал акъвазай гьа 1960-йисан декабрдин 30-даз Ламунатанни Ферзиллаев Абдулжеллилан мехъерар жезва. Абдулжеллила майшатра, карханайра зегъмет члугвазва. Ада экономикадин рекъай илимрин кандидатвиллин дережа къачунвай... Ламунат ваха лугъузва: "Яраб икьван йисара зегъмет члугур заз чин члурай, векъиз рахай кас хъанатла? Хъанач. Вири жувалай, жуван гьакъисагъ зегъметдилла, члехи-гъвечи чир хъунилай аслу тир. Инсандин мезни ширин, гъилни ачух, риклини михьи хьана кланда..."

Ада къилин награда агъзурралди хизанрин, дидейрин патай авай гуьрметни хайи веледар ва хтулар яз гьисабзава.

Алай вахтунда Ламуната ял язава. Юбиллярдин Абдулжеллилан риклер веледри шадарзава. "Абуру чи яшлу умуьр гуьрчегарзава", - кьейдзава дидеди.

Абдулжеллилани Ламуната хизанда кве хвани кве руш тербияламишна, шефредал акъудна. Веледарни диде-бубадал атайбуру хьана - зегъметдал рикл алайбуру. Члехи хва Валерика, Москвадин эцигунардайбурун институт куьтягъна, Ватандин меркезда квалалахзава. Гуьлмира, Москвадин управленидин институт куьтягъна, вичин хизанни галаз Санкт-Петербургда яшаммиш жезва. Гъвечи хва Эдуарда Москвадин эцигунардайбурун институтдин экономикадин факультет акъалтарна. Ам Меьгарамдхуьруьн райадминистрациядин финансрин управленидин киле акъвазнава. Гъвечи руш Анжела дидедин гелерай фенва, Москвада медучилище куьтягъна, алай вахтунда ада Меьгарамдхуьруьн ЦРБ-да зегъмет члугвазва, вичин хизандихъ галаз Меьгарамдхуьре яшаммиш жезва. Ламунат вах цлуд хтулдин бадени я. Абурукай сада школада клелзама, амайбуру Москвада, Петербургда, Рязанда, къилин образование къачуна, квалалахзава...

Меьгарамдхуьруьн ЦРБ-дин къилин духтур Гь.Беглерова Ламунат вахакай ихьтин хуш келимаяр лагъана:

- Ламуната вич зегъметдал рикл алай, вини дережадин пешекар яз къалурна. Жавабдар везифаяр ада баркаллувилелди киле тухвана, адав дидейрин мецерилай алишвар гзаф агакьна. Абуру адан гьар йикъан, гьар йисан зегъметдин къимет я. Ам чаз виридаз чешне я...

Райбольницадин психиатр Гъажимуратов Бутай духтурди рикел хкизва:

- Чна санал клелна, за - фельдшервиллин, Ламунат ваха - акушервиллин отделенийра. Ам зегъметдал ва умуьрдал къару руш яз рикел алама зи. Ада медучилище лап хъсан чирвилер аваз куьтягъна. Къисметди чаз са больницада квалалахдай мумкинвал гана. Деклени вири Ламунат вах хьтин къени рикл авайбуру хъанайтла...

Ламунат 2004-йисуз "Дагъустан Республикадин здравоохраненидин отличник" лагъай тварциз, В.И.Ленинан 100 йисан юбилейдин, "Зегъметдин ветеран" ва маса медалриз лайихлу хъанва.

Райбольницадин администрацияди садрани вичин пешекарар рикелай алудзавач, гьар йисуз духтуррин суварин юкъуз Ламунат вахазни теклифзава, суварар тебрикзава.

И баркаллу рекъе Ламунат ваха 52 йисалай гзаф вахтунда зегъмет члугуна.

Гуьрметду Ламунат вах, къуй ви намуслу зегъметдин баркаллу таж гьамиша вине, вун гьа чаз чидай саягъда клубан яз хуьрай. Ви заха члехи рикл балайрикай, хтулрикайни птулрикай динж хуьрай!..

*Ламунат вах, куьквей чирагъ,
Шумудаз вун хьана даяхъ?!
Ваз икрамиз, хуьзва хатур,
Ви чан сагърай, азиз духтур...*

"АЙБОЛИТ"
Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай
гъазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

• **Шекердин** азар авайбуру гьар экуьнахъ ичли рикелай са вацран вахтунда чранвай чичек ишлемишайтла, беденда шекердин къадар къайдадик жеда.

• **Бурандин** цилер гзаф азаррин дарман я. Абуру ратарин квалалах къайдадик куьтазва, гьакъни а цилер предстательный железадин азардин вилик пад къун патални ишлемишзава.

250 г цилер як регъведай машиндай авадарна, са тимил виртни хуькуьрна, гьар экуьнахъ чайдин са тлуруна авайди шалфейдин чайдихъ галаз ишлемишун гзаф хийирлуни я, тямлуни.

• **Ивидин** давление хкаж хъанвайла, йикъа кве сеферда чайдин са тлуруна авай куьлуь авунвай шивитрин тум ишлемишун хийирлу я.

• **Дуркунар** тлазвайла, йикъа пуд сеферда хуьрекин са тлуруна авай клюква гьакъван виртледи хъ галаз ишлемишун меслят къалурзава.

• **Хъап** кьезвайла, хуьрекин 1-2 тлуруна авай ичерин сирке 150 мл циз яна хъун меслят къалурзава.

• **Хинк** (икота) ядайла, душица хъчадин ягълудин 2 стлал шекердал вегъена ишлемишда.

• **Катаракта** авайла, са ичинин юкъ михьи авуна, аниз вирт вегъена, кланик патай тлехв акъудна, стакандал эцигна, пакамдалди тада. Экуьнахъ стакандиз авахънавай миже йикъа кве сеферда гьар са вилиз 2 стлал вегъена.

• **Тумавар** хъанвайла, яд, алоздин ва серкин мижеяр (вири сад хьтин паяр) сад сад какадарна, йикъа 3-4 сеферда 7 стлал нерин хилериз вегъена. Ихьтин дарманди гьатта лап яръгал члугур тумаварни сагъарда.

• **Къадим** заманадин грекри фу тлуьрдалай гуьгъуьниз мецен юкъвал къел вегъена фитиндай. Им гзаф хийирлу кар я. Ада беденда азарлу клеткаяр пайда хъунин вилик пад къазва ва сагълам клеткаяр арадал гьизва.

• **Къилин** къати тлар авайла, 20 г прополис 100 г спирта ва я са стаканда авай эрекьда цлурурда. Къилин тлал башламишнамазди фан клусунал настоякадин 40 стлал вегъена неда. Тлал фад секин жеда.

• **Гъилерик**, кивачерик цларнах (грибок) квайла, са гъвечи клус памбагдал новокаииндин са шумуд стлал вегъена, цларнах квай чкайривай гуьцлуда. Хъсан нетижа гун патал новокаииндилла гуьгъуьниз анривай ксудалди вилик алоздин мижеги гуьцлун хийирлу я. Гьа икь 3-4 нияз ихьтин процедура авурла цларнах михъиз сагъ жеда.

• **Псориаз** азар квайбуруз агъадихъ галай дарманди куьмек гуда. Ам икь гъазурда: 2 кака хана, аниз хуьрекин са тлуруна авай семечкадин гъери вегъена, хъсандиз каф акъатдалди хуькуьрда. Ахпа а къаришмадиз хуьрекин 2 тлуруна авай уксусдин кислота алава хъийида. Нетижада дудгъвердиз ухшар авай мазь арадал кведа. Ам къил алай шуьшедин банкада хуьда. Ахпа йикъа са сеферда ам лекеяр квай чкайривай гуьцлуда. Азардин сифте лишанар малум хъайила, и дарманди хъсан куьмек гуда, куьгъне хъанвай азардиз мазь яръгалди ишлемишна клан жеда.

• **Кивачер** даклунвайла, кушдин (лён) тум ругур гъалима хъун хийирлу я. Ам икь гъазурда: чайдин къуд тлуруна авай кушдин тумунал са литр яд илична, 10-15 декъикада ругуна, катул чими чкада эцигна, са сятда тада. Гъалима куьз тавуртлани жеда. Дад хъсан хъун патал аниз лимондин ва я маса майвадин миже яда. Гъалима гьар кве сятдилла йикъа 6-8 сеферда куз-куз стакандин къатла авайди хъвада. 2-3 гьафтедилла куьне нетижа гьиссда.

Азим Бабаеван 110 йис Сифтегъан алимрикай сад

Райсудин НАБИЕВ

Гъар гатуз хуьруьз хквез, чкадин агъалийрихъ галаз хуш рафтарвилера жедай, къаш-къамат авай, куьлукъ камар къачуз къекъведай курхуьруьнви сад лагъай алим Азим Алиевич БАБАЕВ, а вахтунин жегъилрин рикел хъсандиз алама.

1907-йисуз Курхуьре лежбердин хизанда дидедиз хъайи ам ругуд йисалай бубадилай, 12 йиса аваз дидедикай магърум хъана. Уьмуьрди адаз уькьлукъуру кьалурна. Етим хъайи гъевчи Азим Бакудиз стхадин патав фена, ана нафтладин буругърал къвалахуниз, вичин кьил хуьниз мажбур хъана. Яшар бегъем тахъанмаз уьмуьрдин пис-хъсан акур ам чирвилерилай къуватлу яракъ авачирдан гъавурда гъатна ва хайи хуьре мектебда келлиз хъана. Гуьгъуьнлай Азима Бакуда педтехникум акъалтларна, Къасумхуьруьн юкъван школада къвалахна.

Азим вичин пешекарвилелай рази тушир. Ада 1929-1932-йисара Кеферпатан Кавказдин пединститутдин физикадинни математикадин факультетда кел хъувуна, гуьгъуьнлай аспирантуранни акъалтларна. Ада Дагъустандин пединститутдин физикадин кафедрани ассистентвиле ва са йисалай доцент яз къвалахна. Гъиле къур къвалах вахтунда ва ерилуздакъ кьилиз акъуддай, вичин чирвилер хкажун патал датлана къвалахдай жегъил итим 1937-йисуз ина факультетдин деканвиле тайинарна. Мад къве йисалай ам ДПИ-дин директорвиле, 1951-йисуз физикадин кафедрани заведующийвиле тайинарна. И хиле ада яргъалди зегъметни члугуна. А.А. Бабаева Азербайжан Республикадин Илимрин Академиядин физикадин институтда физикадинни математикадин илимрин кандидатвиле твар къачуна.

1971-йисуз КПСС-дин Дагъустандин

обкомдин тапшургуьдалди Азим Алиевич Бабаева Москвадин госуниверситетда атомный ва ядерный физикадай чирвилер хкаждай курсар кел хъувуна. Меркезда уьлкведин машгур алимрикай чирвилер къачуна хтай пешекардал институтдин чирвилер раиждай секциядин председателвиле кьуллукъ ихтибарна. Гъа са вахтунда ам институтдин парторганизациядин секретарь, адан бюродин член, агитколлективдин регъберни тир. Азим Бабаев ДАССР-дин Верховный Советдин гуьрметдин грамотайрин, Зегъметдин Яру Пайдах ордендин "Знак Почёта" къве ордендин, "Ватандин Чехи дяведин йисара гъакъи-сагъвилелди зегъмет члугунай", "Кавказ хуьнай" медалрин сагъиб я. А.Бабаев РД-дин илимрин лайихлу кьуллукъчинни тир.

Къе Азим Бабаеван рехъ адан невейри давамарзава, абурукай 8 кас алимар я. Арифа бубадин рехъ къунва, ам физикадинни математикадин илимрин доктор я.

Музейдикай зенд

Макъави ШАГЪАБУДИН

Эминхуьруьз мус акъатайтлани, Эмин бубадин шартлунин къвализ-музейдиз фин заз адет хъанвай кар я. Аниз килигна хтайла, кьула авай пар авудай къван регъят жезва.

И сефердани ам авай гъал, адахъ гелкъвезвай тегъер акурла, зун гъаф рази яз хтана. Адахъ гелкъвезвай, ам арадал гъайи Гъайбатуллагъахъ элкъвена, заз лугъуз къанзава:

Мукъуфдивди килигна зун иердиз, Эминхуьре чи Эминан музейдиз. Тариф ийир атанва ам тегъердиз, Ваз баркалла къвезва,

Гъайбатуллагъ, къе.

Ам тарихдин чинрикай къе са чин я, Къе ви гъил къаз зунни, дуст кас, кьвачин я.

Лайих чка къунва ада эркин я, Агалкъунар хъанва, Гъайбатуллагъ, къе.

Къалабулукъ кутазмай крар пара Ама, гъелбет, им я чи къведан ара. Гъялиз жеда, гъабурни гъа и къара, Теспача жемир, Гъайбатуллагъ, къе.

Эмин буба хайи йикъан гуьрметдай Ваз баркалла къвезва члугур зегъметдай. Кас жедач ваз гъа и кардай тугъметдай.

Кьил виневаз къекъуьгъ, Гъайбатуллагъ, къе.

Хъуьлукъда мавлид

С.-А. АБДУРАШИДОВ

И йикъара Рутул райондин Хъуьлукъдин хуьре шейх Мегъамедалидин невейрикай тир Жамалов Сеферан (ам вич рагъметдиз фенва) уьмуьрдин юлдаш Магъзара ва адан рушари чпин патай шейх Мегъамедали бубадин тварунихъ, шейхер чеб яшамаш хъайи Текедал хуьруьн жематдиз ва атанвай мугъманриз чехи мавлид гана. Мавлидда Кьиблепатан Дагъустандин вири районрин мискинрин имамри, Дагъустандин муфтийдин Кьиблепатан Дагъустанда авай векил Магъди Гъажи Абилова иштирак-

на. Гъ. Абилова диндиз талукъ месэлайрикай гегъеншдиз суьгъбетна.

Шейх Мегъамедали бубадиз бахшнавай диндин межлис Рутул райондин имам Абдуселим Таирова кьиле тухвана. И мярекатдал гуьрметлу Заур-Гъажи Салигъова нашидар келна. Ахпа атанвай мугъманри ва чкадин агъалийри Текедал чи къегъал хва Сулейман Керимован куьмекдалди эцигай гуьрчег мискиндин нисинин кап авуна. Мавлидик иштираккай вирибуруз ва диндин ихтин зурба межлис тешкилунай Жалаловрин хизандиз шейх Мегъамедали бубадин невейрикай тир Акимов Надира сагърай лагъана.

Адетриз вафалу хъунай

ЧИ КОРР.

Дагъустанда кардик квай Россиядин халкъарин адетдин культурадин центрайрин къвалахдиз талукъ яз Махачкъалада кьиле фейи РД-дин культурадин министерстводин коллегиядал Мегъарамдхуьруьн райондин ЦТКНР-дин къвалах къейдна.

Месэляяр веревирд авунин мярекат тафаватлу хъанвай кьуллукъчийрив РФ-дин ва РД-дин культурадин министерствойрин шабагъар вахкунилай башламишна.

Зарема Бутаева цинин йисуз культурадин хиле авунвай къвалахрикай рахана ва уьлкведин президентдин "майдин" указар кьилиз акъудун патал ийизвай чалишмишвилерни къейдна.

Министрдин заместитель Марита Мугадовади Россиядин халкъарин адетдин культурадин центрайрин къвалахдикай доклад авуна. Адан рахунрай малум хъайивал, алай вахтунда республикада культурадинни ял ядай 997 идара ава, анра 325 центр арадал гъанва. Алай йисуз абурун иштираквал аваз

416 мярекат кьиле тухванва. Мярекатра 9 агъзур касди иштиракна.

М.Мугадовади Мегъарамдхуьруьн районда кардик квай ЦТКНР-дин къвалах хъсандиз къейдна, Дагъустандин халкъарин адетдин культура хуьнай, виликди тухунай Зарема Бутаевади райондин культурадин отделдин директор Эседулагъ СЕЛИМОВАВ министерстводин патай чухсагъулдин чар вахкана.

Килигдайбур гъейранарзава

Нариман КЪАРИБОВ

Дербентви бажарагълу художник Тамара Нахамиевна Мусахановадин яратмишунар, Дагъустанда хьиз, дуьньядин маса уьлквейрани искусстводал рикл алайбуруз таниш я. Дербентда авай Дуьньядин культурайрин ва динрин тарихдин музейда адан выставка ачухнава.

Къейдна къанда хъи, Тамара Мусахановадин яратмишунрин алем гъаф терефринди я. Килигдай ксар гъейранардай шикилар члугунихъ галаз санал ада гъакл скульптурадин, декоративно-прикладной искусстводин хъенчин ва фаянсдин эсерар бажарагълувилелди яратмишна.

Дербентви руша, Махачкъаладин, Алматадин художественный училищейра ва Москвадин художественно-промышленный учили-

щеда чирвилер къачуналди, вичин устадвал артухарна, гъаф йисара хайи Дагъустанда яратмишунрин реке бегъерлувилелди зегъмет члугуна. Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятель, РСФСР-дин культурадин лайихлу работник, республикадин Гъ.Цададин тварунихъ галай премиядин сагъиб, Россиядин ва Израилдин художникринни скульпторрин тешкилатрин член Т.Мусаханова уьмуьрдин эхиримжи йисара (къисмет гъахътинди хъана) Израилдин Хайфа шегъерда яшамаш хъана ва гъана 2014-йисуз кучудна.

Ватанди, хайи ерийри вичин бажарагълу руш рикелай алудзавач. Дербентда адан яратмишунрин нубатдин выставка ачухунни и кардин шагъид я. Выставкада къалурнавай "Зегъмет", "Сувар", "Хизан", "Каспийдин балугъчийр", "Дагъдин хуьре сувар" ва хейлин маса экспозицияр Дагъустандин, Дербентдин, уьмуьрдиз талукъбур я.

Цийи кинофильм - Дербентда

Малум тирвал, Афгъанистанда советрин аскерри а уьлкведин азадвал ва аслу туширвал хуьн патал чпин интернациональный буржи тамамаруникай гъаф къадар кинофильмаяр яратмишнава. Амма и барадай, душманрихъ галаз хъайи женгерикай гъеле чаз таниш туширбури амачиз туш. "Братство" ("Стхавал") твар алаз бажарагълу режиссёр ва сценарист, Россиядин халкъдин артист Павел Лунгина гъазурзавай цийи фильм гъа ихътин, яни чаз гъеле малум тушир женгерикай садаз талукъ я.

Цийи фильмин кьилин сюжетда советрин къушунрин 108-мотострелковый дивизия Афгъанистандин Чарикар лугъудай чкадай Саланг гирведал перевалдиз ахкъуддайла

къиле фейи барабарсуз женгина чи аскерри къалурай къегъалвилерикай суьгъбетзава.

Фильм яратмишзавай дестедин директор Евгений Виноградова лугъузвайвал, алай вахтунда Афгъанистанда гъалар хъсанзава-чирвиллиз килигна, цийи кинолента Таджикистанда, Къиргъизистанда ва Дагъустанда, кьилди къачуртла, Дербентда, гъазурун къарардиз къачунава. Къадим шегъерда фильмин талукъ тир пай гъазурун гъа и зулуз эгечдайвал я.

"Братство" твар алай цийи кинолента къадим шегъердани гъазурунихъ еке метлеб авайди фикирда къуна, и мукъвара адан яратмишунрин десте Дербентдин кьил Малик Баглиева къабулна ва ада фильм туькьурун патал вири шартлар яратмишун хиве къунва.

Мергьяматлувилин къанунралди

Къеве авайдаз - куьмек

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай жуьмя юкьуз Махачкъала шегьердин Ленинский райондин администрацияда Даунан синдром азардикди начагь аялди-Къизханум Селимхановадиз-100 квадратный метрдин майдан авай квартира мергьяматлувилин къанунралди багьишуниз талукъарнавай шад мярекат къиле фена. Ана РД-дин Къилин патай тамам ихтияр ганвай Алибег Алиева, Ленинский райондин къил Мегьамед Алхасова, Къ.Селимхановадин диде Анфисади, и хизандиз къвал гайи кас - "Раян" ЖСК-дин гендиректор-Закирхан Гъажиева, журналистри иштиракна.

Мярекатдал рахай А.Алиеван, М.Алхасован суьгьбетрай малум хъайивал, Селимхановрин хизанда алай вахтунда 16 йис тамам хъанвай Къизханум Даунан синдром аваз дидедиз хъана. Вад касдикай ибарат тир абурун хизан Олег Кошевойн куьчеда, хизандин общежитида 18 квадратный метрдикай ибарат тир къвале яшамиз жезва. Алай йисан июндин вацран эхирра къвал рамад са бедбахтвили гатана. Диде кухняда хуьрек гъазурунал машгул хъанвайла, Къизханумаз, пенжердиз акъахна, анай куьчедиз килигиз къан хъана. 4-мертебадин пенжердай аватай рушан къулан тарциз еке хасаратвилер хъана, ам тамам са вацра Махачкъалада азарханада хъана. И мукъвара адаз Саратов шегьерда операция авуна. Зур йисан вахтунда адаз духтурри ацукъдай ихтияр гузвач, ам руфунал къаткуниз мажбур я.

Ихътин бедбахтвални хъхъай хизандин ийир-тийир, гьал мадни четинди хъана. Талукъ идарайриз кхъей чарар-царарихъни нетижа хъанач. А.Селимханова михъиз руьгъдай аватна. Ада РД-дин Къилин чар хъин къетна. Рамазан Абдулатипова хизандин дуланажагьдин шартлар ахтармишунин месэла Алибег Алиевал тапшурмишна. Яр гьал тевгьена, ам къиле аваз делегация Селимхановрин къвализ мугьман хъана.

- Авайвал лагьайтла, заз алай вахтунда инсанар икъван агьур шартлара яшамиз жезвайди чизвачир, - ихътин гафарилай башламишна ада вичин рахунар. -Къвал 4-мертебада, санузел 1-мертебада, кухняни дегьлиздиз агъа къиле ава. Хизанда къвалахзавайди анжах са дуба я, пул бес жезвач. Авай гьалдикай за гьасятда Ленинский райондин къил М.Алхасоваз ва Дагьустандин Къил РАбдулатиповаз ха-

бар гана. Мегьамед Алхасова месэла вичин гуьзчивилик кутуна, - суьгьбетна А.Алиева.

- Гъайиф хьи, къенин юкьуз чахь-райондин администрациядихь-къеве авай ксариз я чилер, я къвалер чара ийидай фонд авач. Мукъвал вахтара чун Ленинский райондин администрациядин патав ихътин фонд арадал хкунал машгул жеда, - алава хъувуна М.Алхасова. - Ик, чун къеве авай касдиз куьмек гудай кас жагьуруниз мажбур хъана. Чна адаз риклин сидкьидай чухсагул лугьзува.

Нубатдин гаф рахай Закирхан Гъажиева Алибег Алиеваз ва Мегьамед Алхасоваз, дугьриданни, дуланажагьдин шартлар четинбур тир хизан жагьуриз куьмек гунай сагьрай лагьана.

- Гаф мертебайрин къвал эцигунив эгечдайла, зи рикле, ам эцигна куьтягьайла, къеве авай са хизандиз 68 квадратный метрдикай ибарат тир квартира, садакъа яз, гунин ниат авай. Къе, мусурманар патал пақди тир жуьмя юкьуз, заз ихътин мумкинвал хъанва. И хизандин гьал фикирда къуналди, за абуруз 100 квадратный метрдин майдан авай квартира гун къетнава. Къвал Турали посёлкада 2-мертебада ава, - алава хъувуна З.Гъажиева.

Шад мярекатдал Мегьамед Алхасова, мумкинвилер жагьуруна, а къвале ремонтдин къвалахар авун администрациядин хивез къачунвайдакани хабар гана. Идалайни гъейри, райондин къиле авай ксари (Цийи къвал ишлемишиз вахкудалди са шумуд варз амайди фикирда къуна) хизан патал къулай шартлар авай квартира кирида къуна.

Анфиса Селимхановадихь галаз къиле фейи суьгьбетдай малум хъайивал, адан ери-бине Мегьамрамдхуьруьн райондин Цийи Филляй, умурдин юлдашни Хив райондин Архитлай я. Хизанда, Къизханумалай гъейри, къеве хва чехи жезва. Дуланажагьдин четин шартларикай дишегьлиди шегьердин Ленинский райондин администрациядиз сифте 2010-йисуз хабар гана, амма учир саклани мукъва жезвачир. Къвал маса къачудай мумкинвал вичихь садрани тежедайди ада къатанвай: жуьреба-жуьре къвалахар тамамариз, умурдин юлдашди къазанмишзавай пул дарманризни рапариз физвай, бегьемвилелди тьунизни бес жезвачир.

Мярекатдин эхирдай Анфиса Селимхановади вичин хизандиз хъсанвал авур, чпин дердиникай хабар къур вири ксариз чухсагул малумарна. Къват1 хъанвайбур вири квартирадиз тамашиз фена.

Гуьгьуьлар шадарна

Са тимил йикъар идалай вилик Махачкъалада республикадин бедендин мумкинвилер сергьятламишнавай аялар ва жаванар патал реабилитационный центрада шегьердин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекъай Комитетдин, шегьердин жегьилрин центрадин, спортшколайрин, яратмишунрин "Креатив" дестедин ва мергьяматлувилин "Озарение" фондунин векилрин иштираквал аваз махсус серенжем къиле тухвана.

Центрада чирвилер къачузвай ва сагьламвал мягькемарзавай аялриз мугьманри дерин ва гегьенш чирвилер къачудай ктабар, жуьреба-жуьре къугьвадай шейэр, физический ва психический рекьерай методикадин пособиар, спортдин тадаракар, ширинлухар гъана. Идалайни гъейри, аниматорри аялар патал эстафетайри-кайни къуьлерикай ибарат тир мярекат тешкилна. Ана рушаризни гадайриз Россиядин мультфильмайрай персонажрихь галаз къугьвадай мумкинвал хъана.

Винидихь твар къунвай идарадин директор Татьяна Березкинади и серенжемдин иштиракчийриз аялрин гуьгьуьлар шадарунай, абуруз дикъет гунай чухсагул малумарна.

- Куьн атунал гадаярни рушар лап шад я. Им тажуб жедай кар туш, абурун диде-бубайри лугьзувайвал, аялриз къанзавайди пишкешар ваь, абурун патал къилинди инсанвилер адетдин алагь-салагь хьун я, - лагьана ада.

Алава къейд. Республикадин бедендин мумкинвилер сергьятламишнавай аялар ва жаванар патал реабилитационный центрада гьар йисуз 2 агьзурдалай виниз аялри пешекарвилер куьмек къачузва. Абурун са пай

Махачкъаладин администрациядин спортдин, туризмдин ва жегьилрин крарин рекъай комитетдин председател Марат Ибрагимова ихътин серенжемар инлай къулухъни тухудайдахь инанмишарна.

- Гележегда меркездин жегьилриз центрада чирвилер къачузвай ва сагьламвал мягькемарзавай аялрихь галаз мадни гуьруьшар тешкилдай ва абурун уьмуьр шадди ийидай ниятар ава, - алава хъувуна ада.

центральный нервный системадин азарар авайбур я. Иниз Дагьустандин вири шегьеррайни районрай тир аялар къевезва. Аялди 15-21 йикъан вахтунда (лазимвал авай вахтара гьар 3 ва 6 вацралай сагьламардай курс тикрарзава) сагьламвал мягькемардай мумкинвал ава. Центрада аялар ва абурухь гелкъевезвай ксар патални къулай вири шартлар тешкилнава. Абуруз государстводи йикъа 4 сеферда пулсуздаказ тьун гузва.

"Школадин портфель"

Мергьяматлувилин "Леки" фондунин къилел диде-буба аламачир, гъакни тамамбур тушир ва дарда аваз яшамиз жезвай хизанрай тир аялриз школада алуькдай пек-партал ва къелунра лазим къевезвай амай шейэр гуниз талукъарнавай серенжем къиле тухвана. Сир туш, аялди хъсан чирвилер къачун ва адахь экуь гележег хьун патал диде-бубади аялриз талукъ шартларни тешкилун лазим я. И кар фикирда къуна "Леки" фондунин Сулейман-Стальский района мергьяматлувилин серенжем тешкилна...

Вири девирра къилел диде-буба аламачиз амукъай аялар иллаки обществодин куьмекдихь муьгътеж жезва. Гъавилей школа патал лазим къевезвай шейэр сифте нубатда етимриз, тамамбур тушир хизанрай тир ва четин шартлара яшамиз жезвай

аялриз гана. Вири санлай 140 аял школада алуькдай пек-партал, рюкзаки, пенал, дафтарар ва герек маса шейэр гуналди шадарна.

Кесибиале авай ксариз куьмек гун лап дегь заманайрилай инихь дагьвийрин ивидик квай хъсан адет я. Къенин юкьузни мергьяматлувилин серенжемар къилиз акьудзавай ксар тимил гьалтзавач. "Леки" фондунин чпихь галаз санал мергьяматлувилел машгул жезвай гьар садаз уьмуьрдин четин шартлара яшамиз жезвай ксариз куьмек гунай чухсагул малумарзава. И серенжем уьмуьрдиз кечирмишиз куьмек гайи ксарикай садни карчи ва общественный деятель Сагьраб Ширинов я. Ада вичин патай 50 аялди портфельар ва лазим маса шейэр чара авуна. "Лекидин" фондунин и серенжем къиле тухун патал 120 000 манат харжна.

И серенжемдин сергьятра аваз Хасавюрт райондин Къурушрин хуьрени 10 аялди портфельар ва чирвилер къачун патал лазим къевезвай амай затлар гана.

Гъайиф хьи, са акъван еке мумкинвилер авачирвилей Сулейман-Стальский райондин 40 хуьруькай анжах 21 хуьре и серенжем къиле тухуз алакьна. Гележегда "Лекидин" планрик амай хуьрерин аялризни куьмек гун ква. Чна умудзава, и кардик чи амай ватандашрини лайихлу пай кутада.

"Леки" фондунин Сулейман-Стальский райондин къиле авай ксариз, умуми образованидин идарайрин директорризни къуллугьчийриз четин шартлара яшамиз жезвай аялар тайинардай сиягьар гъазурунин карда куьмек гунай чухсагул малумарзава.

"Леки" фондунин сайтдай.

Баркаллу хъиз аферин!

Сулейман-Стальский райондин сайтда хабар ганвайвал, алай йисан 8-сентябрдиз Герейханован хуьруьн аялрин бахчада вичин ери-бине Хив райондин Захитрин хуьрай тир Равшан Къазиагьмедова тешкилнавай мергьяматлувилин серенжем къиле фена. Мярекатда Герейханован хуьруьн Советдин къил Руслан Алдырова, аялрин бахчадин коллективди ва диде-бубайрин комитетдин векилри иштиракна.

И югь аялрин бахчада халис сувариз элкьевена. Бицекриз ацукъдай стулар багьишна ва ширинлухар гана. Мярекатдал рахай аялрин бахчадин заведующий Умуьт Гъабиевади ва хуьруьн Советдин къил Руслан Алдырова Равшан Къазиагьмедоваз аялриз куьмек гунай чухсагул малумарна.

- Хуьруьн администрациядин, аялрин бахчадин коллективдин ва ана тербия къачузвай бицекрин тварунихъай чна квез - чи гьалдикай хабар

къуна, чаз куьмек гуз гъазурвал къалурай чи баркаллу хъиз - аферин ва сагьрай лугьзува. Куьне спонсорвал авуналди, къе чи бицекриз къулайвални шадвал багьишнава. Хвехь чандин сагьвал, вири крара агалкъунар, хизанда хушбахтвал мадни артух хуьрай! Куь мурадар къилиз акъатарай! - алхишна Р.Алдырова.

Литературайрин садвал - халкьарин садвал

Мерд АЛИ ЖАЛИЛОВ

"Куьне квез гьурмет ая тун!.." (Етим ЭМИН)

Дагъустан члаларинни халкьарин садвилдин уьлкве тирди фадлай тесгикъ хьанвай гьакъикъат я. Чи садвилди, чи уьмуни къисметди хьиз, чи адетрини, культурайрини, литературайрини къуллугъзава. Дагъустанда хьиз, гзаф миллетрин векилрикай

Хуьруьг ТАГБИР,
Дагъустандин халкьдин шаир

Ватан

Ви гуьрчегвал садахни жеч,
Чан зи хайи диде Ватан,
Еке чуьлпер галаз гегьенш
Мадни хьурай вун авадан.

Накъвар - къизил, къванер - мермер,
Авач валай хьсан уьлкве,
Дагълар - якъут, тамар - гевгьер,
Азад я ви хизан, уьлкве.

Чи магъсулрин къакъан бегьер
Хкаж жезва чинар хьиз тик.
Царцар гуз къвазнава чуьлпер,
Гьар патахъди ахайна цук.

Чи заводри акъваз тийиз,
Югъди-йифди къвалахзава,
Чандилайни хвена азиз,
Чна валди дамахзава.

Расул ГЪАМЗАТОВ,
Дагъустандин халкьдин шаир

Дустар хуьх

Чир хуьх, зи дуст,
дуст-душмандин къимет ваз.
Садлагъана ямир вири хьилерив.
Дустунин хьел фад квахъда.
Мад гьурмет ваз
Къведа сел хьиз. Немир дуствал
къелерив.

Мумкин кар я, дуст вич фад-фад
алатда
Дуьз къацалай сабурдинни
абурдин.
Амма жемир вун къапарай акъатна,
Къехуьн хьийиз са царх финай
какурдиз.

Инсанар, фад къуьзуь жезва
яшар чи,
Сел хьиз катиз йикъар, йисар
йигиндиз.
Гьикъван регъят къакъатда бес
дустар чи,
Жагъурдайла гьикъван бес чаз
четин я!

Бирдан шивци авуртла ви
къецивал,
Са куьхъ ятла кек галкяна,
мумкин я,
Ам дегишиз акатмир вак тадивал.
Тахсирлуди рехъ я, шив туш,
якъин я.

Тавакъуйда, инсанар, за:
Аллагъдин
Хатурдай къван пичли мийир
къастар куь.
Жемир хьиз квез абур гзаф авай
хьиз,
Квахъунихъай кичле хуьхъ квез
дустар куь.

Захъ гьамиша адет хьана
къайдасуз,
Дугъривиле акваз даим писвилер,
Гьикъван дустар за гадарна
файдасуз,
Гьикъванбуру зун гадарна кисвилев.

Гьикъван мадни крар хьана рекъера,
Гьикъван гьатна четин, гуьтлуь
уламра.

Гьар сеферда гьатиз хьана
гьекъера,
Дустар къвалав гвачиз, къуллугъ
тамамдай.

Гила заз куьн вири ахкваз кланзава,
Са мус ятла зун кланз, заз кланз
хьайибур,
РикI ачухна кведи рахаз кланзава,
Заз бахшайбур ва бахш тийиз
фейибур...
Авар ЧIалай.

Сулейман РАБАДАНОВ,
Дагъустандин халкьдин шаир

* * *
Тек дагъ чина
Къакъанди яз гьисабдач,
Патав маса
Дагълар такваз хьайитла.
Тек тарни гьакI
Гужлуди яз гьисабдач,
Патав маса
Тарар такваз хьайитла.
Тек шаирни
Устадди яз аквадач,
Эгер маса шаирар, къвез,
Къулав адан рахадач.

* * *
Ингье чка за багъ кутур, хуррам тир.
Аял йисар фейиди я зи гьа ина.
Ини цуьквер гана гьикъван тIарам
тир,
Гила, къекъвез, жагъизмач
а хазина.

Гила хуьрез, къугъваз ава хтул зи.
Ашукъ жезва ам дагъларин
севтинал.
Куьлег гвай хьиз шад я хци
чуклул зи,
Бахтлувиляй илигнава уьфтуьнал.
Дарги ЧIалай.

Зияудин МЕГЪАМЕДОВ

Зи къуват я зи Дагъустан

Хайи макан, лекъер макан,
Ви тай авач дуьньяда.
Яргъа чилел мадни масан
Жеда ви тIвар, за къада.

Зун дагъви яз хьанва чехи,
Гъавиляй зун агъадач -
Са мус ятла ви руьгъ рехи
Хьана, мад чав рахадач.

Мах яз куьгъне амуькда са,
Тикрарзавай мецери:
- Ви дувулар къатIда са-сад,
Тарашда няс нефсери.

Дегишарда михьи намус
Долларихъни къизилрихъ.
Дагъви рушан михьи умуд
Жеда руьгъдиз къезилди...

Гуя инаг жеда ягънах
Алчахризни ялтахриз.
Несилрин чи квахъда къуршах,
Къевириз ам ямахрив...

Ви пуд гьижка, хайи макан,
Нивай жеда чулавариз!
Зи къуват я зи Дагъустан,
Муьтлуьгъ тежер ялавриз!

Урус ЧIалай.

ибарат тир писателрин Союз маса са региондани авач.
Гъавиляй парабуроз и тешкилат чешне къачуниз лай-
ихлу яз къалурзава.

Халкьарин садвал гила халкьарин Садвилдин су-
вариз элкъвенва. Ада чун генани сад-садав агудза-
ва, сад-садаз мукъва ийизва.

Литературадин асас метлебни халкьарин дуствал,
садвал, стхавал, архавал артухаруникай ибарат тир-
дини тарихди субутнава.

И чинни чна чи Садвилдин сувариз бахшна гъазур-
нава.

Анвар АДЖИЕВ,
Дагъустандин халкьдин шаир

Чил

Чил, вун гьикъван жумарт я,
зи диде хьиз,
Гьикъван зарлу я чигер ви
чIуларин!
Кифер хьиз я вацIар, мерддиз
миже хуьз,
Вили гьуьлер читер хьиз я нурарик.

Шад я зун ви къужахда, на къеб
гана,
Къилихъ жерге галаз рехи
дагъларин.
Экв гана заз, мичериз на себ гана,
Генгвал гана зи мураддин
багълариз.

Килиг, гьикъван дадлу я ви емишар,
Килиг, гьихътин умудар вал
элкъвезва.
Зи чил, ади пашманвилдин
биришар
Такурай ваз-дидедиз, чахъ
гелкъвезвай.

Дустар галаз

Дуст къун - адет я чи къадим
вахтарин.
Гьурметарда, тавуна буш
рахунар.
Садра чириз клан хьана заз
дустарин
Къадар. Хьанач. Гьисаб квахъна
бахтунай.

Къуй зи рекъер вирибур я яргъибур.
Амма эквер жанлу я заз чим
хуьзвай.
Амма риклер - вирибур заз хайибур,
Умудринни къастарин сагъ сим
хуьзвай.

Захъ чим гала зи дустарин
гилерин.
Зун мягъкем я гьар са жуьре
ракъалай.
Баятлухни, къунвай туькьуьл
къелери,
Жумарт жеда зун акурла
мукъвалай.

ВацIар сад жез, гьуьлер жезва
яшамш.
ЧIалар сад жез, чан къвезва гур
манийрал.
Чунни гьар сад инсандиз я
ухшамш,
Инсаният хуьз хьайитла къени яз.

Къумукъ ЧIалай.

**Шагъвелел
ШАГЪМАРДАНОВ**

* * *
Хизанда сад къал кваз рахаз
хьайитла,
Чехи буба гьахъда тадиз арада.
- Берекатар квахъда, къалар
цайитла,
Меслят я гьа твадайди фу харада!

Ваз килигиз жезва, дуьнья, къе зун
перт,
Чехи бубад гафар жува тикрариз.
- Къал ала вал, фу квадрун я чехи
дерт,
Вугумир ман берекатар гарарив..

Табасаран ЧIалай.

"Гьетре зун чIугъвазва вичел..."

И ибара къелайвалди, риклер Да-
гъустандин халкьдин шаир Расул
Гъамзатован "Къакъан гьетер" шири
къвезва. Къве шаирди гьа сад хьтин
яржарихъ, аршарихъ ялун, зи фи-
кирдалди, пис къвалах туш.

Урусатдин чехи классик М.Лер-
монтовни гьетерал ашукъди тир.
"Гьетрехъ галаз гьед рахазвайди"
гьада сифте къатIайди хьиз я заз...

Наби ИСАЕВ гилан аямдин авар-
ви шаир я, вични Буйнакск шегьерда

яшамш жезва. "Лезги газетдиз" ам мукъва авурди гьа шегьер-
да аял чIавалай яшамш жезвай чи лезги руш-шаир Зуьгьере
Акимова я. Абуру санал офицердин клубда зегъмет чIугъвазва.
Буйнакскдин писателрин тешкилатдин къвалахни гуьнгьуна
твазва, сада-садаз куьмекар гузва. Халкьарин Садвилдин сува-
рин вилик абур чаз мугъманвиле атанвай.

Набиди ДГУ-дин филфак акъалтIарна, са хейлин йисара ви-
чин хайиди тир ЦIунти райондин Кидеро, Генух, маса хуьрера
муаллимвиле къвалахна. Шаирдин цIудалай виниз ктабар чап-
дай акъатнава. Ам РФ-дин писателрин Союздин член, А.С.
Пушкинан къизилдин медалдин сагъиб я.

И йикъара шаирдин 70 йисан юбилей вичин хайи районда
шад гьалара къейдна. И кар чнани ада тебрикзава.

Наби ИСАЕВ

Муьжуьдар

Йиф. Къула зи явашдиз секин
жезва цIай,
Зи шадвални пашманвал
ийизвайди пай.
Цавун тагъда и чIавуз хьиткъин
жезва гьед,
Лугъузвай хьиз, къисметди
саднава чун къвед.

Къул туьхвенва. Гьетре зун
чIугъвазва вичел,
- Вун ксумир, эй шаир,
къайтIани эл.
Чидач, гьикъван чIавалди куда
адан экв.
Къисметдин гьед, вуна къван
давамра зи рехъ.

* * *
Низ герек я кас галачир рехъ
ялгуьз.
Пар алачиз, къуьнер жезва
зи агъуз.
Дустар гинва, жузадайвал
завай гьал,
Куьн галачиз, залан жезва
гена тIал.

Амма ви рехъ атIуз жезвач
заз четин.
Варцаралди текдиз финни я
мумкин.
Чидач, вуна хуьзвайди зун
вилив, руш.
Четин женни, мегер къвез
ви къилив, руш.

* * *
Пагъ, лагъай къван вуч я хьсан
манияр.
Къуьлер вуч я, элкъведай хьиз
къарнир!..
Ийизвайбур тIимил тушир
пехилвал, -
Сегънедилай къалурзавай
жегилвал.

Зун лагъайтIа, пехил тушир
жизвини.
Я жезвачир къапуяр заз
къевини.
Вири эвез ийизвай заз ви чини,
Ухшар авай гьуьлуь чуьхвай
ракъиниз.

* * *
Гьахъ чилерал сад я, дегиш
тежедай.
ЦIа кун тийир, вацIа батмиш
тежедай.
Тухуда ам анжах жанлу
риклери,
Муьтлуьгъ тежер тIурфанризни
мекъериз.

Таб гьуьлягъ я, аруш жедай
къвачера,
ТахъайтIани вичиз садни
эверай.
Амма чидач: куьруь я кам
тапунин.
Батмишда ам са жезвиди
гьахъунин.

* * *
ГьалтначиртIа нагагъ вун зал
гатуз а,
Маса жуьре рекъер жедай
атIуз за.
- Ви тарифна акур къадар
инсанри,
Гьвелни, белки, квачир жеди
нукъсанрин.

Сагърай, къисмет, тавурди зун
ягъалмиш.
Маяк хьиз я, экв гуз жезвай
яшамш.
Вири гарар, цифер, къаяр
ви нурди
Алудзава, ягъайди хьиз
гапурдив.

* * *
Са рекъени садрани зун
хьанач тек.
Поззия хьана даим риклин
экв.
Акъудна зун Кефердин терс
къаярай,
Хвена, марф гьиз,
къара-къумлух цIаяра...

Агудзавач гила сефил
къуьзуьвал,
Секинвилез гузвач ада
разивал.
Варз хьиз я зи къилел яргъи
йифера.
Ракъини хьиз, акъудзава
циферай.

* * *
"Хъфимир куьн!" гьарайна
за дустариз.
Ябни тагуз, хъфиз хьана
яргъариз.
Гила гьикъван тIимил хьанва
дустар зи.
Кларар хана, тухвай хьиз я
чапар зи.

Физва уьмуьр. Йисарин цIиргъ
алатиз,
ТIимил жезва гьетер, са-сад
аватиз.
Зун гьарайиз ава абуруз:
"Хъфимир!"
Ябни гузвач... Де гила рикI
ифимир...

Таржумаар -
Мерд АЛИДИН.

Олимпиадайриз гъазурдайвал

Малум тирвал, алай вахтунда Махачкьаладин патав, Каспий гъульун кьерехда, "Анжидин" келунинни тренировкайрин база авай чкада хягъай командайр олимпиадайриз гъазурдай Центр эцигзава. Исятда ина спортсменар патал мугьманханайрин комплекс, кьве спортзал эцигна куьтягзава. Спортдин залрикай сада азаддиз ва грекнинни римлуйрин жуьреда кьуршар кьун патал 6 гасир гьакьда. Муькуьди кьилди дзюдоистар патал я. Центрадин сергьятра сирнавай еке бассейн, футболдин майдан, тренажерин зал, воркаут майдан, массаж ийидай кабинетар, парилкаяр, аялринни жаванрин спортшкола, ял ядай чкаяр жеда.

И муькьвара РД-дин физический культурадин ва спортдин министр Мегьамед Мегьамедов эцигунар кьиле физвай тергердихъ галаз таниш хьана.

- Спортдин и объектар планда авайвал эцигзава ва республикадин регьбер Рамазан Гьажимурадовичан гуьзчиликни кьва. Инанмиш я, спортсменар олимпиадайриз гъазурунин Центр ачухун Дагъустандин тренерар ва спортсменар патал члехи савкьат жеда. Виликрай чи спортсменрин сборар Дагоспедуниверситетда авай ЦОП-да кьиле физвай. Кье ина ашкьи авай вири гьакьзавач, амма цийи чкада спортсменри чеб лап кьулайдиз гьиссда, вучиз лагьайтла, ина абур патал вири шартлар тешкилун фикирда кьунва, - алава хьувуна министрди.

Кьейд ийин, минспортдин векилри лугьузвайвал, Центр кьведай йисан гатуз ишлемишиз вахкуда. Эцигунар кьиле тухун патал такьатар республикадин бюджетдик кутунва ва кьилдин карчиярни кьулухъ акьвазнавач, куьмекар гузва.

Афиныдай - буьруьнж

КЬУРШАХАР КЬУН

Грециядин меркезда грекнинни римлуйрин кьайдада кьуршар кьунай дуньядин кьвенквечивал патал кьиле феий акьажунра Ахцегь райондай тир Анвар Алагьярова пуд лагьай чка кьуна.

46 кг-дин заланвал авайбурун арада Анвар полуфиналдиз акьатна. Ада Туьркиядай тир Константин Тудор (9:0), США-дай тир Дилан Рагузин (10:5) гьисабдалди клудна. Азербайжанви Нигьат Маммадлудиз Анвар кумукьна. Буьруьнждин медаль патал бягьсина чи ватанэгъли туьрк Мукремин Акташан (4:1) винел гьалиб хьана.

Жегьилрин рикI алай турнир

ФУТБОЛ

Махачкьалада "Тумаждин туп" тивар алаз футболдай кьиле тухвай шегьердин ачух турнир акьалтIна. Жегьилар патал футболдин итижлу и мярекат кьиле физци 20-сефер я.

Цинин "Тумаждин туп" Махачкьала шегьердин 160 йисаз талукьарнавай ва СССР-дин спортдин лайихлу мастер Лев Яшинан экуь кьаматдизни спортдин "Динамо" обществодин 90 йисаз бахшнавай. Акьажунра 960 командади, санлай цуд агьзурдав агакьна аялри иштиракна.

"Тумаждин туп" турнир агалуни мярекатда шегьердин мэриядин, республикадин минспортдин векилри ва футболдал рикI алайбуруни тренерри иштиракна. Яшарин

категорияй сифтегьан чкаяр кьур рушаринни гадайрин вири командайрив медалар, гьурметдин кубокар, грамотаяр вахкана.

Цуругъвидин агалкьун

ГАНДБОЛ

Россиядин гандболдин Федерациядин президент Сергей Шишкарёва Денис МИРЗОЕВАН спортдин мастервилин шагьадатнама вахкана.

Ахцегь райондин Цуругърин хуьрай тир Денисав шагьадатнама Россиядин суперлигада Ставрополдин "Динамо-Виктор" клубдин презентациядин вахтунда вахкана.

2016/2017-йисарин сезонда "Динамо-Викторди" вичин 25 йисан тарихда тахьай хьтин агалкьун кьазанмишна. Суперлигада 4-чка кьуналди, Ставрополдин "динамовийри" Европадин машгьур турнирикай пуд лагьайди тир Эвер гунин Кубокда иштиракдай мумкинвал кьазанмишна. Денис Мирзоевни Ставрополдин клубдик кьва. Алатай сезонда Денис майдандал 915 де-

кьикьада хьана ва ада 70 туп яна. Ам вичин командадин спортсменрин арада мумкинвилерикай жезмай кьван гзаф менфят кьачузвайди яз гьисабнай.

14-чкадал ала

ФУТБОЛ

Россиядин футболдин лигадин 9-турда "Тоснони" ва "Анжи" 2:2 гьисабдалди кьугьвана. Сад лагьай туп Евгений Маркова яна. "Анжидин" форвард Александр Прудников ва кьугьунин 18-декьикьада са туп ягьайдалай кьулухъ ирид декьикьа алаатайла, Олег Данченкоди мад са гол ягьуикьди чи команда вилик акатна. 63-декьикьада тоснови полузащитник Вагиз Галиулина яргьай ягьай туп чи командадин варариз фена.

Гуьгьунлай мумкинвилер кьве командадихъни авайтIани, садавайни гол ягьиз хьхьанач. И сезонда сад лагьай сеферда

"Анжи" садан хийирдизни тушиз кьугьвана. Дагъустандин команда гила 16-сентябрдиз "Анжи-Аренадал" "Краснодардихъ" галаз кьугьвада.

Вилик тухузва

ПУТАР ХКАЖУН

Эхиримжи йисара Сулейман-Стальский районда спортдин путар хкажунин хел виликди физва. Райондин спортсменри муьквал-муьквал республикадин, уьлкведин ва международный акьажунра иштиракзава ва тарифиз жедай нетижаярни кьазанмишзава. Хьсан нетижаяр Россиядин чемпионатдин призёр, международный турнирдин гьалибчи, путар хкажунай спортдин мастер, азаддиз кьуршар кьунай ва армреслингдай 1-разряддин, залан атлетикадай 2-разряддин спортсмен Магелан САИДОВАН гьилик вердишвилер кьачузвай жегьилри кьалурзава.

Магелан Саидова 2015-йисалай Герейханован хуьруьн 2-нумрадин школада физкультурадин муаллимвиле кьвалахзава. И куьруь вахтунда ада гъазурай школадин хягъай команда путар хкажунай республикада виридалайни зурбади хьана. Ада вердишарай спортсменри Сулейман-Стальский райондин хягъай командадик кваз Дагъустандин кьвенквечивал патал акьажунра гьалибвал кьазанмишна, гьа жигьетдай яз кьизилдин - 2, гимидин - 2 ва буьруьнждин 2 медални кьачуна.

Гьар са аялдихъ галаз кьетлен жуьреда кьвалахзавай, абурун агалкьунрал лайихлудаказ дамахзавай М.Саидован теклифдалди муьквал-муьквал спортдин гьар жуьре серенжемар тешкилзава, "Дагъустандин путарин спорт, фитнес, атлетизм" тивар алай хьуси сайт кардик кутунва.

Лезги рушарин агалкьунар

КЬЕЗИП АТЛЕТИКА

Кьурагьрин 1-нумрадин школадин 9-классда кьелзавай Зубейдат Рамазановади кьезил атлетикадай Дагъустандин кьвенквечивал патал "Шиповка юных" лишандик кваз кьиле феий ачух акьажунра 1-чка кьуна.

Акьажунра республикадин шегьеррайни районрай 12 командади, санлай 200 касди иштиракзавай.

И акьажунра Зубейдат кьвед лагьай сеферда гьалиб хьанва. Дагъустан Республикадин кьезил атлетикадин Федерациядин патай адаз медаль ва 1-дережадин диплом гана.

Акьажунра Мегьарамдхуьруьн райондин Бут-Кьазмайрин ДЮСШ-дин командадини иштиракна. Амина Каитмазовади 1-чка, Кьизхалум Гьаниевади 3-чка кьуна.

Гьалибчийри Адлерда кьиле фидай Вирироссиядин "Шиповка юных" акьажунрин финалда иштиракдайвал я.

Чин гъазурайди - Дагъви ШЕРИФ

понеделник, 18 сентября

РГВК

07.00 Время новостей Итоги
07.50 **Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»**
08.30 Д/ф «Родом из детства. Прекрасен жизни каждый миг»
09.00 Х/ф «Беспокойное хозяйство»
11.00 Балет «Людвиг Ван Бетховен. К бессмертной возлюбленной»
12.05 «Служа Родине»
12.30, 16.30 Время новостей Дагестана
12.55 Х/ф «Алдар-Косе. Безбородый обманщик»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Урюм-река» 1 с.
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 1 с.
18.20 «Крупным планом»
18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»

19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Дагестан туристический» Дербент
20.50 Д/ф «Разгром Надир-Шаха»
21.50 «Преступление и наказание»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 Д/с «Под солнцем» 12
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
01.35 Т/с «Корелли»
02.25 Д/ф «Разгром Надир-Шаха»
03.10 Х/ф «Большие надежды»
05.10 «Преступление и наказание»
05.30 Х/ф «На темной стороне луны» 1 с.

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженемся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Отчий берег».
23.45 Вечерний Ургант.
0.20 Ночные новости.
0.35 Т/с «Тальянка».
2.35 Х/ф «Потопить "Бисмарк"».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Потопить "Бисмарк"».
4.30 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10, 08.35-08.41 Местное время. **Вести-Дагестан**
11:40, 14:40, 17:40, 20:45 Местное время. **Вести-Дагестан**
18:00 Горячий поднос. **с.Гоор Шамильский район**
18.25 Акценты.
5.00 Утро России.
9.00, 11.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Сваты».
13.00 60 минут.
14.00 Вести.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Благие намерения».
23.15 Специальный корреспондент.
1.50 Т/с «Василиса».
3.45 Т/с «Родители».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.15 Т/с «Лесник».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Пес».
23.50 Итоги дня.
0.20 Позднихнов.
0.30 Т/с «Агентство скрытых камер».
1.10 Место встречи.
3.05 Как в кино.
4.00 Т/с «ППС».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.55 Бодрый шаг в утро. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.30 Давай разведемся!
13.30 Тест на отцовство.
14.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
15.05 Т/с «Подкидыши».
17.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
20.55 Т/с «Подкидыши». (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Хорошие руки».
3.35 Мелодрама «Молодая жена». (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Х/ф «12 стульев».
11.30 События.
11.50 Постскриптум.
12.55 В центре событий.
13.55 Городское собрание.
14.30 События.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи». (Великобритания).
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Отедь последней надежды», 1 и 2 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Выборы замедленного действия.
23.05 Без обмана. «Фермерские продукты».
0.00 События. 25-й час.
0.30 Право заты!
2.20 Х/ф «Вероника не хочет умирать».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.10, 9.15 Х/ф «Раз на раз не приходится».
9.00, 13.00 Новости дня.
10.00 Военные новости.
10.05, 13.05, 14.05 Д/ф «Война в Корее», 1-4 с.
14.00 Военные новости.
14.50 Т/с «Последний бой». Фильмы 1-3.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Автомобили в погоне». Фильм 5.
19.35 Теория заговора. «Оружие будущего».
20.20 Специальный репортаж.
20.45 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым».
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска. Годы войны».
0.00 Звезда на «Звезде с А. Стриженовым».
0.45 Х/ф «Ссора в Лукашах».
2.40 Х/ф «Воскресный папа».

вторник, 19 сентября

РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
08.00 Мультфильм
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 1 с.
09.20 Х/ф «Большие надежды»
12.00 «Преступление и наказание»
12.55 «Дагестан туристический» Дербент
13.30 Д/ф «Разгром Надир-Шаха»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Урюм-река» 2 с.
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 2 с.
18.10 «Круглый стол. Зри в корень»
18.45 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»

19.30 Время новостей Дагестана
20.00 Время новостей. Махачкала
20.20 «Подробности»
20.50 Д/ф «Три грани холодного искусства»
21.50 «Правовое поле»
22.30 Время новостей Дагестана
23.00 Время новостей. Махачкала
23.20 «Угол зрения»
23.50 Д/ф «Кавказские истории. Символ веры»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
01.35 Т/с «Восток-Запад 101» 1
02.20 Д/ф «Три грани холодного искусства»
03.05 Х/ф «Воздушные приключения»
05.20 «Правовое поле»
05.50 Х/ф «На темной стороне луны» 2 с.

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженемся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Отчий берег».
23.45 Вечерний Ургант.
0.20 Ночные новости.
0.35 Т/с «Тальянка».
2.35 Комедия «Скажи, что это не так».
3.00 Новости.
3.05 Комедия «Скажи, что это не так».
4.25 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

08.07-08.10, 08.35-08.41 Местное время. **Вести-Дагестан**
11:40, 14:40, 17:40, 20:45 Местное время. **Вести-Дагестан**
09:00 «Шолтавысы» (на ногайском языке) **Расул Гамзатов «Мой Дагестан»**
18:00 Моноспектакль.
18.20 Республика
18.35 История, культура и традиции с.Цугни
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Сваты».
13.00 60 минут.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Благие намерения».
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым.
1.50 Т/с «Василиса».
3.45 Т/с «Родители».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.15 Т/с «Лесник».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Пес».
23.50 Итоги дня.
0.20 Т/с «Агентство скрытых камер».
1.00 Место встречи.
2.55 Квартальный вопрос.
4.00 Т/с «ППС».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.55 Бодрый шаг в утро. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.30 Давай разведемся!
13.30 Тест на отцовство.
14.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
15.05 Т/с «Подкидыши».
17.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
20.55 Т/с «Подкидыши». (16+).
22.55 Т/с «Проводница». (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Хорошие руки».
3.35 Мелодрама «Домское танго». (16+).
5.20 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И...
8.40 Х/ф «Кубанские казаки».
10.55 Тайны нашего кино. «Иван Васильевич меняет профессию».
11.30, 14.30, 19.40 События
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.35 Мой герой. Елена Яковлева.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»
17.00 Естественный отбор.
17.50 Т/с «Отедь последней надежды», 3 и 4 с.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Осторожно, мошенники! Жилье и жулье.
23.05 Прощание. Игорь Сорин и Олег Яковлев.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Советские мафии. Мать всех воров.
1.20 Д/ф «Нас ждет холодная зима».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Д/с «Легендарные самолеты».
9.00 Новости дня.
9.15 Д/с «Оружие Победы».
9.45, 10.05 Х/ф «Опасная комбинация».
10.00 Военные новости.
11.50, 13.15 Х/ф «Скульптор смерти»
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Стреляющие горы», 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/с «Автомобили в погоне». Фильм 6.
19.35 Легенды армии с Александром Маршалом. А. Скурлатов.
20.20 Теория заговора.
20.45 Улика из прошлого.
21.35 Особая статья.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска. Годы войны».
0.00 Звезда на «Звезде с А. Стриженовым».
0.45 Х/ф «Сквозь огонь».

среда, 20 сентября

РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.10 Передача на лакском языке «Аьрши ва агьлу»
07.50 Мультфильм
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 2 с.
09.20 «Подробности»
09.45 Х/ф «Воздушные приключения»
12.55 «Правовое поле»
13.25 Д/ф «На страже закона и правопорядка»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Урюм-река» 3 с.
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 3 с.
18.45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана

20.00, 23.00 Время новостей. Махачкала
20.20 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
20.50 «Здоровье» в прямом эфире
21.50 «Жилый мир»
23.20 «Аутодафе»
00.05 «Крупным планом»
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана»
01.35 Т/с «Восток-Запад 101» 1
02.25 Проект «Мы – российский народ. Дагестан многонациональный»
03.00 Х/ф «Фараон»
05.25 «Жилый мир»
05.50 Х/ф «На темной стороне луны» 3 с.

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор.
12.00 Новости.
12.15 Время покажет.
13.55 Давай поженемся!
15.00 Новости.
15.15 Время покажет.
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время покажет.
18.00 Вечерние новости.
18.45 На самом деле.
19.50 Пусть говорят.
21.00 Время.
21.35 Т/с «Отчий берег».
23.45 Вечерний Ургант.
0.20 Ночные новости.
0.35 Т/с «Тальянка».
2.35 Х/ф «Приятная поездка».
3.00 Новости.
3.05 Х/ф «Приятная поездка».

РОССИЯ 1

08.07-08.10, 08.35-08.41 Местное время. **Вести-Дагестан**
11:40, 14:40, 17:40, 20:45 Местное время. **Вести-Дагестан**
09:00 «Очар» (на кумыкском языке)
18:00 «Мы»
18.15 Голос Евразии в/фильм. «Все мы Россия!» ГТРК «Саратов»
18.30 За и против
5.00 Утро России.
9.00, 11.00, 14.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном.
11.55 Т/с «Сваты».
13.00 60 минут.
14.55 Т/с «Тайны следствия».
17.00 Вести.
18.00 Андрей Малахов. Прямой эфир.
19.00 60 минут.
20.00 Вести.
21.00 Т/с «Благие намерения».
23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым.
1.50 Т/с «Василиса».
3.45 Т/с «Родители».

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.
9.00 Т/с «Возвращение Мухтара».
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Возвращение Мухтара».
11.15 Т/с «Лесник».
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.00 Т/с «Улицы разбитых фонарей».
19.00 Сегодня.
19.40 Т/с «Пес».
23.50 Итоги дня.
0.20 Т/с «Агентство скрытых камер».
1.00 Место встречи.
2.55 Дачный ответ.
4.00 Т/с «ППС».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.55 Бодрый шаг в утро. (16+).
8.00 По делам несовершеннолетних. (16+).
10.30 Давай разведемся!
13.30 Тест на отцовство.
14.30 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
15.05 Т/с «Подкидыши».
17.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
18.05 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
19.00 Т/с «Женский доктор 3». (16+).
20.55 Т/с «Подкидыши». (16+).
22.55 Т/с «Проводница». (16+).
23.55 6 кадров. (16+).
0.30 Т/с «Хорошие руки».
3.40 Комедия «Двенадцатая ночь». (16+).
5.25 6 кадров. (16+).
5.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И...
8.45 Х/ф «Максим Перепелица».
10.35 Д/ф «Леонид Быков. Последний дубль».
11.30, 14.30 События
11.50 Т/с «Чисто английское убийство».
13.35 Мой герой. Сати Казанова.
14.50 Город новостей.
15.05 Т/с «Пуаро Агаты Кристи»
16.55 Естественный отбор.
17.45 Т/с «Сразу после сотворения мира», 1 и 2 с.
19.40 События.
20.00 Петровка, 38.
20.20 Право голоса.
22.00 События.
22.30 Линия защиты.
23.05 Удар властью. Эдуард Лимонов.
0.00 События. 25-й час.
0.30 Советские мафии. Король Филипп.
1.25 Д/ф «Как утонул командер Крэбб».
2.15 Смех с доставкой на дом.

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром.
8.00 Д/с «Легендарные самолеты». «Ту-22. Сверхзвуковая эволюция».
9.00 Новости дня.
9.15 Д/с «Оружие Победы».
9.45, 10.05, 13.15 Т/с «Отряд Кочубей», 1-4 с.
10.00 Военные новости.
13.00 Новости дня.
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Отряд Кочубей», 1-4 с.
18.00 Новости дня.
18.40 Д/ф «Война командармов», ч. 1. «Чуйков против Паулюса».
19.35 Последний день. Зиновий Гердт.
20.20 Специальный репортаж
20.45 Д/с «Секретная папка»
21.35 Процесс.
23.00 Новости дня.
23.15 Д/с «Легенды советского сыска. Годы войны».
0.00 Звезда на «Звезде с А. Стриженовым».
0.45 Х/ф «Шаг навстречу. Несколько историй веселых и грустных...».

четверг, 21 сентября

РГВК

07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на даргинском языке
08.00 Мультфильм
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 3 с.
09.20 Х/ф «Мистер Питкин. К лучшему»
11.00 «Галерея вкусов»
11.45 «Аутодафе»
12.55 «Здоровье»
13.40 Д/ф «Абдулла»
13.50 «Жилый мир»
14.30 Время новостей Дагестана
14.50 Т/с «Урюм-река» 4 с.
16.30 Время новостей Дагестана
16.50 Х/ф «На темной стороне луны» 4 с.
18.30 Обзор газеты «Хакъикъат»
18.45 Передача на аварском языке «Паданги памалги заманти»

19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей. Махачкала
2

пятница, 22 сентября

РГВК
07.00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке «Поданги ламалги заманги»
08.00 Мультфильмы
08.45 Д/с «Архитекторы мостов» 4 с.

16.50 Х/ф «Небесный тиход»
18.45,01.00 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
19.30,22.30 Время новостей Дагестана
20.00,23.00 Время новостей Дагестана

ПЕРВЫЙ

5.00 Доброе утро.
9.00 Новости.
9.20 Контрольная закупка.
9.50 Жизнь здорово!

РОССИЯ 1

08.07-08.10,08.35-08.41 Местное время. Вести-Дагестан
11:40,14:40,17:40,20:45 Местное время. Вести-Дагестан
18:00 Мир Вашему дому
18.20 Дагестан спортивный
18.40 Вести-дежурная часть

НТВ

5.00 Т/с «Адвокат».
6.00 Сегодня.
6.05 Т/с «Адвокат».
7.00 Деловое утро НТВ.

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
7.50 По делам несовершеннолетних. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.05 Д/ф «Сергей Захаров. Я не жалею ни о чем».
9.05 Т/с «Отель последней надежды».

ЗВЕЗДА

6.05 Теория заговора.
6.35 Д/ф «Маршалы Сталина. Георгий Жуков».
7.40,9.15 Х/ф «Два билета на дневной сеанс».

суббота, 23 сентября

РГВК
07.00,08.30,16.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халк гетмес»
08.00 Мультфильмы
08.45 Д/с «Ты пришел в музей» 6 с.

16.50 Д/ф «И вечный вызов на ковер...»
17.40 Дагестанское кино. Х/ф «Тучи покидают небо»
19.30 Время новостей Дагестана
20.00 «Дагестан туристический» Махачкала

ПЕРВЫЙ

5.00 Контрольная закупка.
5.30 Модный приговор.
6.00,10.00,15.00 Новости
6.00 Модный приговор.

РОССИЯ 1

08.25 Сказки моего детства. Наби Исаев
08.45 Голос Евразии «Везнайка» Первый каспийский телеканал
09.00 Традиции Кайтага. Республиканская выставка кайтагской вышивки
11:20 Местное время. Вести-Дагестан

НТВ

5.00 ЧП. Расследование.
5.40 Звезды сошлись.
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.05 Мелодрама «Женщины». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.05 Марш-бросок.
5.30 АБВГДейка.
5.55 Х/ф «Храбрые жены».
7.50 Православная энциклопедия.

ЗВЕЗДА

5.50 Х/ф «Как Иванушка-дурочок за чудом ходил».
7.35 Х/ф «Там, на неведомых дорожках...»
9.00,13.00 Новости дня.

воскресенье, 24 сентября

РГВК
07.00 Время новостей Дагестана
07.15 «Мой малыш»
07.45 Мультфильмы
08.30 Время новостей Дагестана

16.50,03.00 Концерт Юлии Погосовой-Эмиргамзаевой в цитадели Нарын-Кала
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30 Время новостей Дагестана. Итоги

ПЕРВЫЙ

5.50 Х/ф «Жизненные обстоятельства».
6.00,10.00,12.00 Новости
6.10 Х/ф «Жизненные обстоятельства».

РОССИЯ 1

4.55 Т/с «Неотложка 2».
6.45 Сам себе режиссер.
7.35 Смехопанорама.
8.05 Утренняя почта.

НТВ

4.40 Х/ф «Небеса обетованные».
7.00 Центральное телевидение.
8.00,16.00 Сегодня.
8.20 Лотерея «Счастливое утро».

ДОМАШНИЙ

6.30 Джейми: обед за 30 минут. (16+).
7.30 6 кадров. (16+).
8.25 Мелодрама «Прилетит вдруг волшебник!» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.10 Х/ф «Улица полна неожиданностей».
7.35 Фактор жизни.
8.05 Х/ф «Семья Ивановых».
10.05 Д/ф «Нонна Мордюкова. Право на одиночество».

ЗВЕЗДА

6.15 Х/ф «Слушать в отсечку».
9.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым.
9.25 Служу России.
9.55 Военная приемка.

КУЛЬТУРА С 18 ПО 24 СЕНТЯБРЯ

ПОНЕДЕЛЬНИК
6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино. Исаак Дунавский.

ВТОРНИК
6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино. Л. Целиковская.

СРЕДА

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино.
7.35 Путешествия натуралиста.

ЧЕТВЕРГ

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино. Фернандель.

ПЯТНИЦА

6.30,7.00,7.30 Новости культуры.
6.35 Кто в доме хозяин.
7.05 Легенды мирового кино. Фернандель.

СУББОТА

6.30 Библейский сюжет.
7.05 Х/ф «Мечто».
8.50 М/ф «Алиса в Стране чудес».
9.30 Эрмитаж.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 Святныи христианского мира. «Древо жизни».
7.05 Х/ф «Член правительства».
8.45 М/ф «Алиса в Зазеркалье».

РАДИО

ИСЛЕН, 18-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.35 «Хавжамжам».
САЛАСА, 19-СЕНТЯБРЬ
12.10 «Дагустан». Хабарар
12.30 «Карчи Дагустан».

Тарихда гел тунвайди

И шиклдай кез аквазвайди **Перин ПЕРИНОВ** (1921-1980) я. Адан алахъунар себеб яз, 50-йисарин эхирра Ахцегъа аэродром ачухнай. Самолетрин майдандиз регъбервални ада вичи ганай.

Къейд ийин хьи, Ахцегърин аэродром-дилай Махачкъаладиз, Бакудиз, Красноводскдиз Тифлидиз "ПО-2" самолетрин авиарейсер тешкилзавай. 1966-йисуз лагъайтла, лезги чилел алай аэродромдал вири дуньядиз машгур "Ми-10" вертолетдин ахтармишунар кыле тухванай. Ада, яцлу цилиналди кутлуннавай пар члугвадай машин 3500 метр къакъандиз хкажна. Хинерин хурууз тухналди, дуньядин рекорд эцигнай.

П.Перинова гъакни 1970-йисара Ахцегъиз турбайра аваз (водопровод) ядни тухванай.

Критика ва библиография

Гъар садаз герек ктаб

Хазран **КЪАСУМОВ**

Республикада твар-ван авай журналист, писатель, публицист ва таржумачи **Гъажи Устаевич ИЛЬЯСОВ** (адаз са шумуд тахаллус ава) клелзавай бур патал бегъерлувилелди кваллахзавай, вичиз тебиатди са шумуд патахъай къетлен пай ганвай зарийрикай сад я. Ада неинки республикадин, гъакни федеральный газетрихъни журналрихъ галаз алакъа хуъзва, чагдай са шумуд ктаб акъуднава.

Мукъвара, "Эпоха" издательский кваллин проект яз, **Гъажи Ильясован "Лезгиар: тарих, культура ва адетар"** ("Лезгины: история, культура и традиции") твар алай ктаб урус члалал акъатна. 80 чиникай ибарат тир, 1000 экзemplардин тираж аваз акъуднавай ктабдин жилдинин сифте чинал "Аялриз - Дагъустандин халкъарикай" гафар кхъенва.

Гъелбетда, ихътин тварци ктаб квекай ятла лугъузва ва аялриз ктаб диде-бубайрихъ галаз клелун меслят къалурзава. Вучиз? И суалдиз сифте чина ганвай макъаладай жаваб жагъизва: сад лагъайди, диде-бубайри аялриз ктабда авай таниш тушир чкайрикай гъавурда твадай суьгъбетар ийида. Къвед лагъайди, мумкин я дидедини бубади Дагъустандин тарихдикай ктабар клелнаваз тахъунни. Гъавилияй абурузни итижлу жеда. Чпин рикелай алатнавай ва я чин тийизвай крач чир жеда.

"Чун вужар я ва гина яшамин жезва?" кыле Кавказдин къадимлу халкъарикай сад тир лезгиар яшамин жезвай чкайрикай, кылдин районрикай, лезги члалан дестедик акатзавай халкъарикай (табасаранар, рутулар, цахурар, агъулар, арчинвиар, удинар, хиналугъар, кърызар, будухар), Лезгистандин чилел алай, чпин къакъанвал 4000 метр-дилай виниз тир Шалбуз дагъдикай, Базар-Дуьзудикай, Шагъ дагъдикай, вацарикай, тамарикай, багъларикай... куьруу, амма маналу деллар ганва.

"Кавказдин Албания" вучтин улкве я?" кыляй якъин жезвайвал, ам гзаф девлетлу улкве тир, ана гзаф миллетрин векилар, гъабурукай яз лезгиарни (легар) яшамин жезвай. Кавказдин Албаниядик къенин Кеферпатан Азербайжандин, Къиблепатан Дагъустандин мулкар акатзавай.

"Лакз пачагълугъ", "Къадим Дербент", "Монголрин ва Тимуран гъужум", "Цийи душманар, цийи

ахтармишунар", "Надир-шагъдихъ галаз женг" кылерай аквазвайвал, чи чилерал дяверни гзаф хъана. VIII асирда гъужум авур тек са Чингисханан къушунда 400 агъзур кас авай, Иран муьтлугъарай абуру лезги чилерилай Дербентдизни атанай.

Ктабда лезги халкъдин арадай акъатай машгур ксарикайни итижлу деллар гъанва. Мисал яз, Муьшкьюрви Гъажи-Давудакай, Къубадин регъбер Фетали - Хандикай.

"Россиядин составда аваз", "Чун Советрин Союздай я", "Чи атабубайрин яшайиш ва машгуларат квалла ва хизанда", "Чна гьикл алукизавай ва вуч незвай", "Чил цазвай", "Багълар куьтазвай", "Мал-къарадихъ гелкъезвай", "Сеняткарвилел машгул жезвай", "Асирра хвейи девлетар ва вири ибуру - культура", "Яран сувар, вацракай ва лезгий-

рин маса суварар", "Искусстводин дережадиз акъуддай сеняткарвал" кылера ихтилат квекай физватла, гъа кылеры чпи лугъузва.

"Политикадин ва государстводин деятелар", "Арифдарар ва алимар", "Советрин Союздин ва Россиядин Игитар", "Шаирар ва писателар", "Бизнесменар" "Искусстводин деятелар", "Спортсменар" кылерай лезги халкъдин арадай акъатай, гъевечи Лезгистан вири дуньяда машгур авур къегъал рухварни баркаллу рушар чир жезва.

Ктаб яцлу ва гуьрчег жилдер алаз офсетдин чарчел акъуднава. Художник Евгения Назратяна члугунвай шиклири (абуру ктабда гзаф ава) клелзавайдаз гъар са рекъай алава чирвилер гузва.

Чна винидихъ лагъайвал, Гъажи Ильясова ктаб гъевечи клелзавай бур патал кхъенва. Зи фикирдалди, ам муаллимар, студентар, гъар са кас патал менфятлуди, чарасуз герекди хъанва.

Духтурдин дафтардай Рикелай тефидай тарс

Азедин **ЭСЕТОВ**,
РД-дин халкъдин духтур

1982-йис тир. За меркездин сад лагъай нумрадин аялар хайдай квалла (роддомда) кылин духтурвиле кваллахзавай. Къвед лагъай йиса квалла эцигнавай. Зун къведалди ина са шумуд йисуз са члехи начальникдин папа агъавалнай. Роддомда дишегълийринни бицекрин сагъвал хуьдай кардал ам бажагъат алахънай.

Эвелни-эвел кваллахзавай пешекарин зегъметдин низам дуьз геле хтуна, абуру вердин хъанвай тегъердивай къакъудна кланзавай.

Азарлу инсандиз духтурдин куьмек, юкъуз хъиз, йифизни герек жедайди садазни сир туш. Гъавилияй больницайра йифен вахтундани дежурный духтурри кваллахзавайди я. Амма йифиз абуру пара вахтара гуьзчилик куьтазвачир. Жергедин духтурри и кваллах чпин мажбурнама язни гъисабзавачир.

А кар администрациядин хиве тунвай, йифен вахтундани, садазни малумар тавуна, обходар авун герек тир.

Жуван хиве авай буржи тамамариз, зунни йифен обходар ийиз эгечна. Акурди рикл твардай шикил хъана. Кваллахдин чкайрал дежурныйра жагъун тавур дуьшуьшрин квалдарди зун къарсурнай. Кваллах масака тешкилна кланзавай. Низам мягъкемардай серенжерив эгечна...

А вахтара цлан газет лугъудай са затл авайди тир. Чи кол-

лективдини мукъвал-мукъвал адан чинра чпин мажбурнамайрикай, маса крайкайни хъизвай. Цийи йисан суварин вилик чи юлдаши газетдин са ажайиб нумра акъудна. Ана, квалчел куркур алай мясерар алаз, устатвилелди члугунвай зи шиклини авай. Манадин гъавурда зун гъасятда акъуна. Къайда-низам члурзавайбуруз кылин духтурдиз Аяз-Бубади цийи йисан пишкеш яз куркур алай масерар гана кланзавай. Йифиз, хабарсуз обходдиз къведалла, куркурди зенг яна, чпиз виликамаз чир хъун патал...

А йисара твар-ван авай шаирар, алимар, артистар, суварар тебрикиз, коллективриз илифдай адетни авайди тир.

Чи роддомдиз шаир Фазу Алиева илифна. Къейд ийин, гуьруш рикел аламукъдай маракълуди хъанай. Чи духтурри адаз чпи акъуднавай цлан газетдин цийи нумрани къалурнай.

Мугъман, шикилдин вилик акъвазна, са шумуд декъикада адаз дикъетдалди килигна. Аха авторривай хабар къуна:

- Къез кылин духтурди куркур алай квалчин къапар вучиз алукина кланзава?

Жавабди ам гъейранарна.
- Члехида, йифиз атана, ахтармишдайла, куркурди виликамаз хабар гудайвал...

Камалгъли шаирдиз больницада йифен вахтунда дежурствуйра ксузвай бур, чпин поста-рал тежезвай бур авайди малум хъана. Ада, зун арада тун тавуна, а шикил майдандиз акъудайбуруз рикелай тефидай тарс ганай. Халкъдин махуна кациз

кар къаз клан хъайи кыферин межлисдикай суьгъбетна. Кацин туьтуьна куркур галай члуп твадайди кыферикай садни жагъун тавурдини лагъана. Аяз-Бубади куркур алай мясерар багъиш авуртлани, абуру члехидан квалчел алукидай виклегъ кас и духтуррин арадай бажагъат жагъида. Инал ада, чина жавабдарвиллин лишан туна, вичин насигъат гана: "Ихътин уюнар-къундармаяр ийидалди, гъар сада вичин мажбурнамаяр намуслуказ тамамарайтла, хъсан аквазва заз. Куь кылин вине жеда, азарлу-ривни лазим куьмек вахтунда агакъда. Абуру квелай рази язни амуькда. Чилел инсанвилелди яшамин хъун виридалайни четин къуллугъ я. Гъиллейрадди кваллахуни садазни абуру гъайиди туш. Хъсан балканди къамчи, хъсан духтурди туьнбуьгъ къазанмишдач. Духтур азарлудан винел, шараграл кард хъиз, элкъуьн лазим я... Заз куьне а куркур лугъудайди намусдалди эвезнайтла кландай", - хълагъна, гъамиша хъиз, вичин чина миллим хъвер туна, ам кис хъана.

"Гила чна пластинка дегъишарда", - лагъана, и "тарсунилай" гуьгъуьниз ада чи духтурриз хура-лай гзаф къешенгдиз вичин ши-рар клелнай. И карда ам тешпигъ авачир хътин устат тир. Гурлу капарагди духтурри адаз чпин гуьрмет ва кланвал багъишна...

Фазу Алиева хъфидайла квалчел куркур алай кылин духтурдин шикил цлан аламачир. Шаирди гайи "тарсунал" амал ийидайди ва адакай хийир хкуд-дайди вирида къалурнай.

Халкъдин манияр

Ватандин Члехи дяведа миллионралди инсанри иштиракна. Мукъвара Россиядин ва гзаф маса улквейрин халкъарини Дуьньядин къвед лагъай дяве акъалтунин югъ рикел хъана ва къейдна. Фашистрикай Ватан хуьн патал фронтдиз агъзурралди чи ватангъилиярни фена. Хуьрера амуькай дидейри, сусари, вахари душмандихъ галаз къизгъин женгер кыле тухузвай къегъларикай вишералди маниярни туькьурна.

Вичин аялвал дяведин йисарал ацалтай, ахпа Къиргъистандиз акъатай ва 1960-йисарилай Дагъустандин Огни шегерда яшамин жезвай хпежи (Къурагъ район), чи газетдин амадаг **ИБРАГЪИМОВ Вердиди** вичиз хуьруьн дишегълийривай ван хъайи манияр рикел хъена ва, абуру хъена, газетдиз рекъе туна.

Халкъдин хурун эсерар - милли эдебиятдин къимет авачир хазина я. Ам кватл хуьвун, хуьн, гележегдин несилрал агакъарун чи везифа я. Инанмиш я, чи хуьрера халкъдин манияр рикле хуьзвай дишегълияр тлимил авач. Абурун хурун дафтарар майдандиз ахкъудиз хъанайтла, гъикъван хъсан тир. Белки, Ибрагъимов Вердидилай чи клелзавайбуруни чешне къачун.

Я зун хайи азиз диде,
Зун фронтдиз хайид яни?
Я заз гъайи гуьзел суна.
Вун къуд цлаз гъайид яни?

Зун фронтдиз тухвай бере,
Югъди-йифди гъатна рикле.
Зун фронтдай тахтун хъайтла,
Сусакай ваз руш хуьй диде.

Дидед авур фар-ятар гваз,
Стандидик вун илифда.
Хтарик квай мержан хътин
Заз ви жегил чан гъайифда.

Украиндиз агакъайла,
Метерихъ къван цыр я, диде.
Къайи чилел къаткидай къван,
Зи ширин чан мур я диде.

Чи Ватандин гуьзел чилел,
Гуьлле къвада тилер-тилер.
Са балади чан гана лагъ,
Дидед гатаз метер-кылер.

Вун фронтдин къулавайла,
Я тарцелай рахай билбил.
Эрчи патай гуьлле фейла,
Ни эцигда ви пелел гъил?

Икл недай фу зегъримар хуьй,
Зун цливиндин фурава лагъ!
Салам - дуьа твах зи ярдиз.
Чан атана хурава лагъ!

На пенжердин хел акъалмир,
Ви пенжердихъ зи гъил гала.
На рахурай затлани кландач,
Вун акунихъ зи вил гала.

Марфадик квай лацу стлал,
Къагъведанда зумзумдин яд.
Яр авачир хараплада
Ширбетдикай къевезвач хьи дад.

Гъилихъ галай къизилдин сят,
Виш манатдин занжур галай.
Армидиз фей клани гада,
Вун акунихъ зи вил гала.

Пенжеридиз жуна яда,
Чубарукар татуй лугъуз.
За Аллагъдиз минетзава,
Риклин мурад хтуй лугъуз.

Я манияр ядай машин
Вун и кваллин къулал кландай.
"Къазаматдиз" акъатай яр
Хкведай вахт мукъвал кландай.

Вил вегъена килигайла,
Айвандик квай яру тайгъун.
Де вун сагърай, зун саламат,
Тевекул я чун чаз ахкун.

Рикл алай яр, риклинал ша,
Плалпрусдин гум квалла твамир.
Жезамай къван гъереката,
Зун такландан гъиле твамир.

Уьтмиш хъана фена зи яр,
Де вун сагърай лацу куьрпе
Ахквадай туш гила чун чаз,
Цлай къуна куй къариб улкве.

На аскерриз тербия гуз,
Я вун алай яру балкран.
Ватан гъалиб авур игит,
Шинелдикай хъана кафан.

Дидедини бубад умуд,
Хва фронтда ава лугъуз.
Гъейрибурун гилералди
Вун авудна мичи суруз.

Хпежарин хуьр бине я,
Верди авай ахъа пенжер.
Гъуцаривай тлалазава
Гъич садазни тагуй дердер.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин печатдин ва информациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЪИМОВ

Тел/Факс. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

Газет алакьадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекъай Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016 йисан 12 декабрдин регистрацйа авуна.

Регистрациядин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди тукълуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гуьзвач ва абур элкьвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахъун мумкин я.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
М.А. АГЪМЕДОВ

65-13-55

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН
СОВЕТНИК
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Д.Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н.М. ИБРАГЪИМОВ

65-02-81

ЭКОНОМИКАДИН

Ж.М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Э.Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М.А. ЖАЛИЛЮВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р.С. РАМАЛДАНОВА

65-00-63

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪМАДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Н. ВЕЛИЕВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.40

Газет "Лотос" ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 8383

Гъ - И лишандик квай материалар гъакъидихъ чапзавайбуьр я.

12 - Икъван яшар хъанвайбуьру келрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты "Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

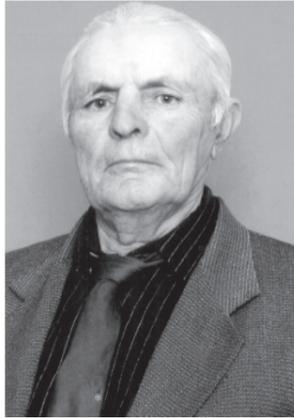
Гъ Мубаракрай!

Къурагъ райондин Ашарин хуьре яшамиш жезвай Чехи мирес, мектебдин муаллим, хъсан шаир ва манидар, яр-дустунал рикI алай мугъманперес
Гъусейн Рамазанович РАМАЗАНОВАЗ:

Мубарак ваз, Чехи мирес,
Вун хайи югъ акъван серес!
Агакънава булдиз бегъер,
Гуьрген хъиз я чаз ви
тегъер!

Гена хъурай чандин
сагъвал,
Ашукъди яз Чехи рагъ вал!
Квахъ тийирбуьр я ви гелер,
Вилик кума зулар гъеле...

ВУН ХАЙИ ЮГЪ ТЕБРИК-
ЗАВАЙ МАХАЧКЪАЛАДА
ЯШАМИШ ЖЕЗВАЙ
МЕГЪАМЕДОВ ШАМИЛАН
ХИЗАН, ГЪЕСЕНБЕГРИН
ТУХУМ.

Камалдин хазинадай

КъватIайди - Ишреф ЖАВАТОВ, Къалажухрин хуьр

- ✓ Сев текъенмаз, хам алажзава.
- ✓ Тар майвайриз килигна чирда, инсан - крариз.
- ✓ Тапаррин тум куьруьди жеда.
- ✓ Тарциз майваяр залан жедач.
- ✓ Уьмуьр яшаралди ваь, краралди машгъур жеда.
- ✓ Хва къвалин мугъман я, руш - хуьруьн.
- ✓ Хиве къунвайди пуд йисуз гуьзлемиша.
- ✓ Хуьре битмиш хъайиди шегъердани виже къведа.
- ✓ Хуьтлуьз жив авачтIа, гатуз бегъерни авач.
- ✓ Цавай гъетер къаз къанзава.
- ✓ Чатухъандин гъилер чулав жеда, фу - лацу.
- ✓ Чуьлда гар къаз гъавалат хъанва.
- ✓ Чьмни яд какадариз жедач.
- ✓ Са гъили кап ядач.
- ✓ Кьекре гъарай тавуртIани, экв малум жеда.
- ✓ Дуьнья ракъини ишигълаван ийида, инсан - чирвилери.
- ✓ Рагъ кьевириз жедач, гъахъ - къаник кутаз.
- ✓ Негъилралди билбил тухариз жедач.
- ✓ Бахт миьхи девлет я.
- ✓ Пулдиз гъисабун ярашугъ я.

Четин кроссворд

Тукълуьрайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1	РУГЪ	ТИШУНАЙ ХАМ	ШУШЕДИН КЪАБ	РУШАН ТИВАР
2	ТАГЪАР	БАГЪМАНЧИ	КЕМЕР	РИН КАР
3	4	1	2	3
4	6	7	8	9
5	10	11	12	13
14	15	16	17	18
19	20	21	22	23
24	25	26	27	28
29	30	31	32	33
34	35	36	37	38
39				
РАТ МИХЪУН	ТЕАТРДИН СА ЖУЬРЕ	АЛЧАХ КАС		
ГРУЗИЯДА СА ШЕГЪЕР	КЕФЕР ПАТАН ЧУЬЛЛЕР	БАГЪА	ФИРЧИННИ	

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Яргъивилин къадар. 4. Багъдин емиш. 5. Малдин хам. 7. Гъеридалди чрай як. 11. Къветрен шараг. 12. Полдинни цлан арада амуькнавай хъиткьер кьевдай тахтадин къус. 13. Кларасдай элкьвей тьекв акъуддай алат. 16. Папан вах. 19. Къвалин пичина куда. 21. Зиянвал. 22. Къибле патаз акси пад. 23. Багъбан. 25. Музыкадин алат. 27. Шпионар, жасусар. 29. Алтайский крайда са шегъер. 31. Цан цадайла куьтен гвайди. 32. Кацин шараг. 33. Парча хътин кьелечI рух. 34. Са кар ийидайла алуькун. 37. Са метр. 38. Халкъ, инсанар. 39. Дуьгве гамиш.

ТИК ЦАРАРА: 2. Къушарин гъил. 3. Шегъердин чьехиди. 6. Тум атIай гъайван. 7. Яргъиз тунвай кек. 8. Секинвал. 9. БицIекриз хас амалар. 10. Лиферин жинсинин къуш. 14. Вахт амаз фад амаз. 15. Камчаткада са шегъер. 17. Нек юзурдай квар (хъенчин). 18. Россия - 1 каналдин программа. 19. Ичерин са жуьре. 20. Дербент районда са хуьр. 24. ...ва журналар. 25. Яракъламиш хъанвай чуьру къвалахар ийидайди. 26. Къвалахдин эхирдин мана, хийир. 28. Гимидин ших. 30. Сулейман-Стальский районда са хуьр. 35. Къвалар. 36. Гуьрчег, хъсан.

Анаграммадин жавабар №36:

Чара авунвай кругра "Махачкъала" арадал къведа.
1 - Къасумхуьр, 2 - Каспийск, 3 - Ахцегъ, 4 - Бабаюрт, 5 - Хучни, 6 - Мамедкъала, 7 - Къаякент, 8 - Гилярь, 9 - Самур.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди халуд гада
БАКИР
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз Велибегова Насимадиз, рагъметлудан хизандиз, вири багърийриз башсагълуьгвал гузва.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди ими
РАШИД
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз Сардар Абилаз (Межидова) ва вири багърийриз башсагълуьгвал гузва.

Къанивиликай виш келима-фикир

Гъазурайди - Гуьлжагъан МИСРИХАНОВА

(Эвел 33,35-36-нумрайра)

57. Къанивили вичи-вичиз фидай рехъ жагъурда.
58. Къанивили уьмуьрдикай гъейран жедай мах ийида.
59. Къанивал гъикъван чьехиди хъайитIани, адазни рикIин къене вичин сергъятар авайди я.
60. Гъеле дуьньяда гъакъикъатдин къанивиликай гьрек ва тамам гафар кхъидай, луьгъудай чIал авач!
61. Къанивал сабуьр я!
62. Уьмуьрдин нетижаяр алакьунри къалурда, къанивили нетижаяр-вилери.
63. Къанивал чуьгуна къамир, буш хъайи арада ам вахъай катунни мумкин я.
64. Умуд кутур къанивилик къуватни жеда.
65. Къанивал лигмарун патал пуд гаф гьрек я: "Заз вун къанзава"!!!

(КъатI ама)

Сертификат материнского капитала МК7 № 0582648, выданный 01.09.2015г. ГУ УПФР в городе Нижнеартовске ХМАО - Югра на имя **БАЛА-БЕКОВОЙ Инги Атемовны**, считать недействительным.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди играми езне

БАГИФ

кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз Сулейман-Стальский райондин Къулан СтIалдилай тир Пирисмаилворин хизандиз башсагълуьгвал гузва.

Культурадин "Къуруш" центради ими

Сулудин ГЪАФИЗОВ

рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз Гъафизов Хелилаз, рагъметлудан хизандиз, вири багърийриз башсагълуьгвал гузва.